

**Національний технічний університет
"Дніпровська політехніка"**

**Навчально-науковий Інститут економіки
Фінансово-економічний факультет**

Кафедра економічного аналізу і фінансів

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до кваліфікаційної роботи
ступеню магістра

здобувача **Калюжної Ольги Ігорівни**

(ПІБ)

академічної групи **072м-24з-1 (заочна форма навчання)**

(шифр)

спеціальності **072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок**

(код і назва спеціальності)

освітньо-професійної програми: **«Фінанси, банківська справа та страхування»**

на тему: **«Управління грошовими потоками на підприємстві (на прикладі**

ТОВ «КОМПАНІЯ САНТЕРА»»

Керівники	Прізвище, ініціали	Оцінка за шкалою		Підпис
		рейтинговою	інституційною	
Кваліфікаційної роботи	Штефан Н.М.			
Рецензент				
Нормоконтролер	Федорова О.Г.			

Дніпро
2025

**Національний технічний університет
"Дніпровська політехніка"**

ЗАТВЕРДЖЕНО:

завідувач кафедри

економічного аналізу і фінансів

(повна назва)

О.В. Усатенко

(підпис)

(прізвище, ініціали)

« _____ » _____ 2025 року

ЗАВДАННЯ

**на кваліфікаційну роботу
ступеню магістра**

здобувачу **Калюжній Ользі Ігорівні** академічної групи **072М-24з-1**
(прізвище, ініціали) (шифр)

спеціальності 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок
(код і назва спеціальності)

**На тему: «Управління грошовими потоками на підприємстві (на прикладі
ТОВ «КОМПАНІЯ САНТЕРА»)»**

затверджену наказом ректора НТУ "Дніпровська політехніка" від **12.11.2025р** №**1272-с**

Розділ	Зміст	Термін виконання
ВСТУП	Актуальність теми, мета і завдання, об'єкт і предмет роботи, методи, наукова та практична цінність, апробація результатів, публікації, структура роботи	01.09.2025- 14.09.2025
Розділ 1	Розглянуто теоретичні основи управління грошовими потоками підприємства	15.09.2025- 28.09.2025
Розділ 2	Надано характеристику ТОВ «КОМПАНІЯ САНТЕРА» та проведено аналіз процесу управління грошовими потоками даного підприємства	29.09.2025- 19.10.2025
Розділ 3	Створення власної торгівельної мережі; диверсифікація видів діяльності підприємства ; управління грошовими потоками підприємства	20.10.2025- 02.11.2025
Розділ 4	Проведено результати досліджень щодо процесу управління грошовими потоками підприємства, складено прогнозний баланс	3.11.2025- 23.11.2025
ВИСНОВКИ		24.11.2025- 30.11.2025
Демонстраційний матеріал	Підготовка демонстраційного матеріалу до захисту	01.12.2025- 07.12.2025

Завдання видано

_____ (підпис керівника)

Н.М.Штефан

(прізвище, ініціали)

Дата видачі завдання 09.06.2025 р.

Дата подання до екзаменаційної комісії 10.12.2025 р.

Завдання прийнято до виконання

_____ (підпис студента)

О.І.Калюжна

(прізвище, ініціали)

АНОТАЦІЯ

Калюжна О.І. – Управління грошовими потоками на підприємстві (на прикладі ТОВ «КОМПАНІЯ САНТЕРА»). – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота магістра за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок. – НТУ «Дніпровська політехніка», Дніпро, 2025.

У магістерській роботі проведено дослідження теоретичних і методологічних основ управління грошовими потоками підприємств в умовах фінансово-економічної кризи та агресії росії.

У роботі розглянуто механізми управління грошовими потоками підприємства, аналіз факторів впливу на грошові потоки.

Розроблено матрицю інвестиційної стратегії розвитку підприємства, оцінено тенденції розвитку підприємства, ефективність стратегії управління грошовими потоками ТОВ «КОМПАНІЯ «САНТЕРА».

Обґрунтовано методичні підходи до ефективного управління грошовими потоками підприємства на основі обґрунтування і вибору оптимального варіанту розвитку підприємства.

Проведено оцінку економічної ефективності удосконалення процесу управління грошовими потоками підприємства. Обґрунтовано доцільність реалізації запропонованих заходів, які сприяють підвищенню ефективності використання грошових коштів підприємства. Запропоновано стратегічні напрями розвитку підприємства, спрямовані на підвищення його прибутковості і забезпечення довгострокової стабільності.

ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ, ГРОШОВИЙ ПОТІК, ОПТИМІЗАЦІЯ ГРОШОВОГО ПОТОКУ, НЕСТАЧА ТА НАДЛИШОК ГРОШОВИХ КОШТІВ.

ABSTRACT

Kaliuzhna O.I. – Cash flow management at an enterprise (based on the example of LTD "SANTERA COMPANY"). – Qualification work on the rights of the manuscript.

Master's qualification work in specialty 072 Finance, banking, insurance and stock market. – Dnipro University of Technology, Dnipro, 2025.

The master's thesis studies the theoretical and methodological foundations of cash flow management of enterprises in the context of the financial and economic crisis and russian aggression.

The paper examines the mechanisms of managing the cash flows of an enterprise and analyzes the factors influencing cash flows.

A matrix of the investment strategy for the development of the enterprise was developed, the trends in the development of the enterprise and the effectiveness of the cash flow management strategy of LLC "SANTERA COMPANY" were assessed.

Methodological approaches to effective management of enterprise cash flows are substantiated based on the justification and selection of the optimal option for enterprise development.

The economic efficiency of improving the enterprise's cash flow management process has been assessed. The feasibility of implementing the proposed measures that contribute to increasing the efficiency of the enterprise's cash flow management has been substantiated. Strategic directions for the development of the enterprise are proposed, aimed at increasing its profitability and ensuring long-term stability.

FINANCIAL RESULTS, CASH FLOW, CASH FLOW OPTIMIZATION,
CASH DEFICIT AND SURPLUS.

ЗМІСТ

	С.
ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ ПІДПРИЄМСТВА.....	11
1.1. Сутність поняття «грошові потоки» та їх класифікація.....	11
1.2. Цілі, методи, етапи управління грошовими потоками підприємства.....	15
1.2.1. Аналіз грошових потоків підприємства.....	17
1.2.2. Оцінка ефективності грошових потоків.....	22
1.2.3. Формування та прийняття управлінських рішень щодо оптимізації грошових потоків.....	25
1.3. Управління грошовими потоками підприємства критерії, моделі оптимізації.....	27
1.4. Розробка економіко-математичної моделі оптимізації грошових потоків підприємства.....	32
Висновки до розділу 1.....	40
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ ТОВ «КОМПАНІЯ САНТЕРА».....	43
2.1. Характеристика ТОВ «КОМПАНІЯ САНТЕРА» та її конкурентної позиції на ринку продовольчих мереж.....	43
2.2. Аналіз процесу управління грошовими потоками компанії.....	44
2.3. Аналіз ефективності управління грошовими потоками підприємства.....	48
Висновки до розділу 2.....	51
РОЗДІЛ 3. УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ ПІДПРИЄМСТВА.....	53
3.1. Створення власної торгівельної мережі.....	53
3.2. Диверсифікація видів діяльності підприємства: впровадження копильно-консервного рибного цеху.....	57
3.3. Управління грошовими потоками підприємства.....	60
Висновки до розділу 3.....	63
РОЗДІЛ 4. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ ЩОДО ПРОЦЕСУ	

УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ ПІДПРИЄМСТВА.....	65
4.1. Результати наукових досліджень та підсумки процесу розробки шляхів управління грошовими потоками підприємства	65
4.2. Складання прогнозного балансу та розрахунок прогнозних показників фінансового стану підприємства.....	66
Висновки до розділу 4.....	71
ВИСНОВКИ.....	73
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	77
ДОДАТКИ.....	81

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасний стан економіки відзначається етапом спаду, військовою агресією росії, складною геополітичною ситуацією, відсутністю платоспроможного попиту населення. Для нормального функціонування підприємства і підвищення його економічного потенціалу, збереження ліквідності і платоспроможності необхідно ефективно управляти його грошовими потоками.

Управління грошовими потоками підприємства це частина загальної стратегії розвитку підприємства - загального напрямку і способу використання засобів для досягнення поставленої мети з використанням певних правил і обмежень.

Питання аналізу і управління грошовими потоками підприємства розглянуто в багатьох наукових роботах таких вчених, І. О. Бланк, [5,6], Воскресенська Т.Д. [11], І.О.Крюкова, М.С. Свірідова[16], Т.Є. Кучеренко, Г.Ю.Оніщенко[17], Л. О. Лігоненко, Г. В. Ситник [18], О. Мордовцев, М. Хребтов [23], А. М. Поддєрьогін [26], та багатьох інших. Ними зроблений значний внесок у формування теоретико - методологічної бази аналізу та управління грошовими потоками.

В роботах розглянуто класифікація грошових потоків, зміст звіту про рух грошових коштів, особливості прямого й непрямого методів формування інформації, систематизації основних елементів управління грошовими потоками, системи аналізу грошових потоків. Але подальших досліджень потребують вплив зміни структури грошових потоків та їх оптимізація на інноваційно-інвестиційний розвиток підприємства

Метою даної роботи є удосконалення методичних підходів до управління грошовими потоками підприємства, розробка пропозицій щодо вдосконалення формування, синхронізації та збалансованості грошових потоків підприємства для підвищення ефективності господарської діяльності підприємств.

Об'єктом дослідження - процеси удосконалення управління грошовими потоками підприємства.

Предметом дослідження є теоретико - методологічні засади і практичні аспекти процесу управління грошовими потоками підприємства.

Методи дослідження. Теоретико-методологічною базою наукового дослідження стали роботи науковців з питань формування і розподілу грошового потоку підприємств, його оптимізації.

У рамках дослідження були використані методи критичного аналізу літератури, в процесі якого відбулось дослідження наукових публікацій для оцінки існуючих теорій та практик управління грошовими потоками підприємств.

З метою досягнення поставленої мети у статті використано загальнонаукові та спеціальні методи: методи теоретичного узагальнення – для дослідження процесу формування і розподілу грошових потоків відповідно до кожного виду діяльності підприємства; логічного аналізу – при формуванні шляхів вдосконалення управління грошовими потоками підприємства; узагальнення та синтезу – для обґрунтування наукового підходу при оптимізації процесу управління грошовими потоками підприємства для його подальшого розвитку і підвищення ефективності його діяльності.

Для досягнення цієї мети треба вирішити такі **задачі**:

- проаналізувати науково-методичні підходи до проблеми оптимізації грошових потоків підприємства;
- проаналізувати грошові потоки підприємства від різних видів діяльності (операційної, інвестиційної, фінансової);
- проаналізувати фінансово-господарську діяльність підприємства та фактори, що впливають на грошові потоки підприємства;
- визначити резерви підвищення прибутку та рентабельності роботи підприємства і розробити заходи використання цих резервів; застосування системного підходу та сукупності аналітичних індикаторів;
- визначити критерії оптимізації управління грошовими потоками підприємства та систему обмежень, необхідних для їхнього досягнення;
- визначити оптимальний план подальшого розвитку підприємства з метою оптимізації, синхронізації та збалансованості грошових потоків підприємства

для максимізації прибутку;

- розрахувати прогностичні фінансові показники з метою визначення покращення фінансового стану підприємства, збільшення його ринкової вартості.

Інформаційну базу кваліфікаційної роботи склали законодавчі, нормативні й інструктивні документи, які регламентують діяльність підприємства, планово-економічних служб підприємств України, баланси і звіти підприємства, дані державної статистики, інформаційні звіти інших міністерств та відомств, науково-дослідних інститутів, центрів і фондів, які оприлюднені і не становлять службової чи комерційної таємниці, а також інформаційні матеріали, опубліковані в періодичних виданнях.

Наукова новизна одержаних результатів. Вдосконалено економіко-математичну модель визначення оптимальної потреби підприємства в грошових коштах з одночасним виокремленням коштів на його інноваційно-інвестиційний розвиток. Розроблено матрицю інвестиційного розвитку підприємства та запропоновано комплекс заходів щодо переходу підприємства на більш високий ступінь інвестиційного розвитку.

Практичне значення одержаних результатів. Результати проведеного дослідження можуть бути корисними для суб'єктів господарювання в умовах виникаючого дефіциту грошових коштів післявоєнного відновлення України.

Особистий внесок здобувача. Теоретичні положення, висновки та рекомендації, які виносяться на захист, одержано автором самостійно на підставі критичного аналізу літературних джерел, даних фінансової звітності підприємства.

Апробація результатів дослідження. За результатами досліджень написана стаття «Управління грошовими потоками підприємства, їх оптимізація», яка надрукована в журналі «Економічний вісник Дніпровської політехніки», 2025.- №4.

Обсяг та структура кваліфікаційної роботи. Диплом викладено на 88 сторінках комп'ютерного тексту, складається із вступу, чотирьох розділів,

висновків, списку використаних джерел, що налічує 41 найменування, містить 21 таблиця, 3 рисунки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність поняття «грошові потоки» та їх класифікація

В Національному стандарті (стандарті) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», активи визначаються як ресурси, що контролюються підприємством в результаті минулих подій, використання яких, як очікується, призведе до економічних вигод у майбутньому. Грошові кошти – це готівка, кошти на рахунках у банках та депозити до запитання. Там же надається визначення еквівалентам грошових коштів як короткостроковим високоліквідним фінансовим інвестиціям, які вільно конвертуються у певні суми грошових коштів і які характеризуються незначним ризиком зміни їх вартості, а рух грошових коштів – це надходження і вибуття грошових коштів та їхніх еквівалентів[1]. Аналогічне визначення руху грошових коштів є у Міжнародному стандарті бухгалтерського обліку № 7 «Звіт про рух грошових коштів»[2].

Підходи різних вітчизняних авторів до визначення поняття «грошові потоки» наведено в табл.1.1.

Таблиця 1.1 – Визначення поняття «грошові потоки»

Автор/Джерело	Сутність поняття «грошові потоки»
1	2
Бланк І.А. [5, с. 29, 4,8, с.3-11]	Грошовий потік підприємства являє собою сукупність розподілених за часом надходжень і виплат грошових коштів, які генеровані його господарською діяльністю
Гречан А.П. [13, с. 26]	Грошовий потік підприємства - економічна категорія, яка представляє ефект (результат) певної діяльності господарюючого суб'єкту, який відображається рухом (надходженням та вибуттям) грошових коштів та їх еквівалентів.

Продовження табл.1.1

1	2
Крупка М.І., Ковалюк О.М., Коваленко В.М. [25, с.84]	Грошові потоки – це економічний процес, який опосередковується сукупністю розподілених у часі надходжень та виплат грошових коштів і їхніх еквівалентів, генерованих підприємством у ході реалізації господарської діяльності
Момот Т.В. [22, с.76]	Грошові потоки можна уявити як систему «фінансового кругообігу» господарського механізму
Поддєрьогін А.М. [26, с. 62] Васильченко З.М., Пірог Д.М. [9, с. 44-49]	Грошовий потік можна визначити як сукупність послідовно розподілених у часі подій, які пов'язані з відособленим і логічно завершеним фактом зміни власника грошових коштів у зв'язку з виконанням договірних зобов'язань між економічними агентами (суб'єктами господарювання, державою, домогосподарствами, міжнародними організаціями). Грошові потоки безпосередньо пов'язані з рухом коштів на підприємстві, який відображає надходження у розпорядження суб'єкта господарювання коштів та їх еквівалентів використання.

Отже, узагальнено можна визначити наступне: грошовий потік – це сукупність розподілених у часі надходжень і видатків грошових коштів та їхніх еквівалентів, генерованих його господарською діяльністю, рух яких пов'язаний з факторами часу, структури, ризику і ліквідності. Формування, розподіл і використання грошових потоків повинні бути постійно у сфері уваги менеджменту підприємства для забезпечення його ефективної роботи.

Грошові потоки підприємства можуть бути згруповані за різними класифікаційними ознаками (табл.1.2).

Таблиця 1.2 – Класифікація грошових потоків в діяльності підприємства

Класифікаційна ознака	Класифікаційна сукупність грошових потоків
1	2
Вид діяльності підприємства	-операційний грошовий потік -інвестиційний грошовий потік -фінансовий грошовий потік
Масштаб діяльності/обслуговування підприємства	- грошові потоки по підприємству в цілому, - грошові потоки по структурних підрозділах, - грошові потоки за окремими господарськими операціями, - грошові потоки за видами продукції.

Продовження табл. 1.2

1	2
Напрямок руху грошових потоків	<ul style="list-style-type: none"> - вхідний (позитивний) грошовий потік - вихідний (від'ємний) грошовий потік
Метод розрахунку обсягу грошового потоку	<ul style="list-style-type: none"> - валовий грошовий потік – сукупність усіх надходжень та видатків підприємства, - чистий грошовий потік (показник наявних внутрішніх фінансових джерел) відображає спроможність підприємства за рахунок власних фінансових ресурсів здійснювати інвестиційну діяльність, виконувати боргові зобов'язання та виплачувати дивіденди. У широкому розумінні чистий грошовий потік є основним показником звіту про рух грошових коштів, який характеризує зміну їх залишку внаслідок здійснення операцій за операційно., інвестиційною і фінансовою діяльністю підприємства. Тобто чистий грошовий потік – це різниця між надходженнями і виплатами коштів за певний період часу за всіма видами діяльності підприємства. У вузькому розумінні чистий грошовий потік це сума чистого прибутку підприємства і амортизаційних відрахувань.
За рівнем значущості для забезпечення стабільності діяльності підприємства в короткостроковому та довгостроковому періодах	<ul style="list-style-type: none"> - пріоритетні грошові потоки – формуються за операціями, які забезпечують створення більшої частини вартості або прибутку підприємства і мають, відповідно, регулярний характер: надходження виручки від реалізації, оплата рахунків постачальників, сплата податків та інших обов'язкових платежів, виплата заробітної плати тощо; - другорядні грошові потоки; - обслуговуючі грошові потоки – формуються за господарськими операціями, які хоча безпосередньо і не створюють вартості підприємства, однак є необхідними для забезпечення нормального режиму його функціонування (організація відносин із комерційним банком, зі страховою компанією).
За неперервністю здійснення діяльності	<ul style="list-style-type: none"> - регулярний грошовий потік, що здійснюється за окремими операціями протягом певного періоду постійно з певним інтервалом: - анюїтетний регулярний грошовий потік - рівні надходження/платежі через рівні проміжки часу; - регулярний грошовий потік із нерівномірними часовими інтервалами в межах певного періоду, наприклад, лізингові платежі, які сплачуються нерівномірно за погодженням сторін; - дискретний (перервний) грошовий потік – надходження та видатки грошових коштів, що пов'язані зі здійсненням одиничних господарських операцій підприємства, як приклад може бути придбання цілісного майнового комплексу, отримання безповоротної грошової допомоги, продаж частини майна підприємства та інше.
За вартісною оцінкою у часі	<ul style="list-style-type: none"> - теперішній грошовий потік (поточний), - майбутній (очікуваний) грошовий потік.

Продовження табл. 1.2

1	2
Залежно від періоду	- короткостроковий грошовий потік, - довгостроковий грошовий потік.
За економічним змістом	- грошовий потік, пов'язаний з отриманням прибутку (потік, який формується внаслідок проведення господарських операцій, безпосередньо пов'язаних з отриманням прибутку підприємством, скажімо, надходження грошових коштів від покупців за відвантаженою продукцією); - грошовий потік, не пов'язаний з отриманням прибутку (потік, який має неприбутковий характер, наприклад, соціальні виплати, благодійні платежі тощо); -обслуговувальний грошовий потік підприємства (формується за господарськими операціями, які хоча безпосередньо не створюють вартості підприємства, однак є необхідними для забезпечення нормального режиму його функціонування). До господарських операцій, що генерують обслуговувальні грошові потоки, можна зачислити, наприклад, організацію відносин з комерційним банком, страховою компанією.
За рівнем достатності	- надлишковий грошовий потік: надходження грошових коштів значно перевищують реальну потребу підприємства. - оптимальний грошовий потік (збалансованість надходжень і виплат грошових коштів) або потік грошової рівноваги: потреби підприємства повністю покриваються грошовими надходженнями. - дефіцитний грошовий потік – надходження грошових коштів значно нижчі реальних потреб підприємства.

Сучасний стан економіки відзначається етапом спаду, військовою агресією росії, складною геополітичною ситуацією, відсутністю платоспроможного попиту населення. Для нормального функціонування підприємства і підвищення його економічного потенціалу, збереження ліквідності і платоспроможності необхідно ефективно управляти його грошовими потоками.

1.2. Цілі, методи, етапи управління грошовими потоками підприємства

Управління грошовими потоками підприємства це частина загальної стратегії розвитку підприємства - загального напрямку і способу використання засобів для досягнення поставленої мети з використанням певних правил і обмежень.

Тактика управління – це конкретні прийоми і методи досягнення поставленої мети у певній ситуації та у певний момент часу. Тобто, основне завдання тактики управління – це вибір оптимального варіанту розвитку і способів його втілення у певній ситуації та у певний момент часу.

Управління грошовими потоками підприємства в сучасних умовах господарювання здійснюється за такими етапами[23]:

1. Визначення мети управління і постановка задач (наприклад, максимізація надходжень, чистого грошового потоку, мінімізація вихідного грошового потоку).

2. Виявлення факторів впливу на грошові потоки. Фактори впливу можна класифікувати за наступними класифікаційними ознаками:

Зовнішні фактори:

- загально-економічні (циклічність економічного розвитку, фінансова політика банків, квоти та інше);

- політико-правові (законодавчі норми, принципи регулювання економіки);

- фінансові (фінансова політика держави та стан фінансової системи; податкова та кредитна політика; облікова ставка НБУ, можливість отримання цільових фінансових позик; рівень інфляції; стан ринку цінних паперів, стан товарного ринку);

- галузеві (рівень розвитку галузі та частка ринку, стадії життєвого циклу; сезонність виробництва; конкурентоздатність та якість продукції).

Внутрішні фактори:

- організаційні (організаційно-правова форма власності, організаційна структура управління та виробнича структура, диверсифікація виробництва);

- виробничо-технологічні (тривалість виробничого циклу, рівень забезпеченості виробничими запасами, якість виробленої продукції та інші);

- маркетингові (сегментація ринку, цінова і збутова політика, оцінка конкурентоспроможності);

- фінансово-економічні (фінансова стратегія; доступність джерел фінансування і можливість залучення інвестицій; амортизаційна політика і

система розрахунків, платоспроможність, залежність від позикового капіталу та інші).

3. Аналіз грошових потоків підприємства у попередньому періоді з визначенням їх структури; аналіз динаміки грошових потоків підприємства за останні роки.

4. Оцінка ефективності грошових потоків.

5. Формування та прийняття управлінських рішень щодо оптимізації грошових потоків:

- вибір політики формування грошових потоків підприємства від різного виду діяльності;

- оптимізація обсягу грошових коштів;

- вибір форм і джерел скорочення дефіциту грошових коштів;

- вибір напрямів інвестування надлишкових грошових коштів;

- забезпечення необхідної рентабельності грошових коштів;

1.2.1. Аналіз грошових потоків підприємства

Основною метою проведення аналізу грошових потоків підприємства є виявлення рівня достатності формування грошових коштів, ефективності їх використання, а також збалансованості потоку надходжень та видатків грошових коштів за обсягом та в часі. Основне завдання аналізу грошових потоків полягає у виявленні причин нестачі(дефіциту) або надлишку грошових коштів, визначенні джерел їх надходжень і напрямів використання.

Основним документом для аналізу грошових потоків є Звіт про рух грошових коштів (форма 3).

Існує два підходи до аналізу грошових потоків підприємства:

1) статичний підхід – проведення аналізу збалансованості грошових коштів підприємства у певний момент часу. Методологічна основа дослідження – це опис показників стану грошових потоків на звітну дату.

2) динамічний підхід – проведення аналізу динаміки грошових потоків підприємства за визначений період часу. Методологічна основа дослідження –

це опис функціонування підприємства в динаміці з врахуванням сукупності факторів, які чинять вплив на рух і трансформацію грошових коштів.

Етапи аналізу грошових потоків попереднього періоду наступні:

1етап. Аналіз вхідних грошових потоків (їх динаміка, структура, порівняння темпів приросту грошового потоку з темпами приросту активів підприємства, обсягу виробництва та реалізації продукції, аналіз співвідношення залучення коштів за рахунок внутрішніх та зовнішніх джерел, що показує ступінь залежності підприємства від зовнішнього фінансування).

2етап. Аналіз вихідних грошових потоків підприємства: їх динаміка, структура, стан погашення поточних і довгострокових зобов'язань підприємства (табл. 1.3).[38]

Таблиця 1.3 – Характеристика структури грошового потоку підприємств

Чистий грошовий потік загальний - ЧГП	Чистий грошовий потік від інвестиційної діяльності - ЧГП _{інв}	Чистий грошовий потік від операційної діяльності - ЧГП _{опер}	Чистий грошовий потік від фінансової діяльності - ЧГП _{фін}	Якість структури чистого грошового потоку
1	2	3	4	5
$ЧГП \geq 0$	$ЧГП_{інв} \leq 0$	$ЧГП_{опер} \geq 0$	$ЧГП_{фін} \leq 0$	Грошовий потік від операційної діяльності підприємства забезпечує достатню кількість коштів для здійснення операційних витрат, для фінансування інвестиційних потреб підприємства, для здійснення фінансових платежів, таких як погашення кредитів, виплата дивідендів.

Продовження табл. 1.3

1	2	3	4	5
$ЧГП \geq 0$	$ЧГП_{інв} \leq 0$	$ЧГП_{опер} \geq 0$	$ЧГП_{фін} \geq 0$	Підприємство здійснює інвестиції за рахунок коштів, отриманих від операційної діяльності, і залучених кредитів або додаткових вкладень власників.
$ЧГП \leq 0$	$ЧГП_{інв} \leq 0$	$ЧГП_{опер} \geq 0$	$ЧГП_{фін} \geq 0$	Підприємство здійснює інвестиції за рахунок коштів, отриманих від операційної діяльності, залучених кредитів або додаткових вкладень власників, але їх недостатньо для повного впровадження інвестиційних рішень.
$ЧГП \geq 0$	$ЧГП_{інв} \leq 0$	$ЧГП_{опер} \leq 0$	$ЧГП_{фін} \geq 0$	Підприємство знаходиться в ризиковому стані: залучаються достатньо великі суми позикових коштів або додаткових внесків власників для впровадження проєктів, які знаходяться на початкових стадіях свого впровадження і тому, навіть, не забезпечують позитивний грошовий потік від операційної діяльності. Підприємство при цьому повинно мати достатній запас міцності, який дозволить «пережити» час до остаточного впровадження інвестиційного проєкту в дію.
$ЧГП \leq 0$	$ЧГП_{інв} \leq 0$	$ЧГП_{опер} \geq 0$	$ЧГП_{фін} \leq 0$	Грошовий потік від операційної діяльності підприємства забезпечує достатню кількість коштів для здійснення операційних витрат, для здійснення фінансових платежів: погашення кредитів, виплата дивідендів, але для фінансування інвестиційних потреб підприємства необхідно залучати додаткові кошти, які збільшать одночасно і фінансові витрати підприємства.

Як видно з табл. 1.3, важливою є величина грошового потоку до фінансування (Free Cash Flow):

$$FCF = \text{ЧГПопер} + \text{ЧГПінв} - \text{ПВ} \quad (1.1)$$

де FCF – грошовий потік до фінансування, тис. грн.;

ЧГПопер – грошовий потік від операційної діяльності, гр. од.;

ЧГПінв – грошовий потік від інвестиційної діяльності, гр. од.;

ПВ – процентні платежі, гр. од.

Саме цей показник дозволяє визначити суму грошових коштів, які підприємство має в своєму розпорядженні для впровадження інвестиційних рішень, або той дефіцит грошових коштів, який підприємству потрібно покрити за рахунок здійснення заходів фінансової діяльності.

Достатність генерованого підприємством чистого грошового потоку з позицій фінансованих ним потреб визначається за допомогою коефіцієнта достатності чистого грошового потоку за формулою:

$$K_{\text{дост}} = \frac{\text{ЧГП}}{\text{ПК} - \Delta\text{З} + \text{Д}} \quad (1.2)$$

де ЧГП – сума чистого грошового потоку підприємства за аналізований період, тис. грн.;

ПК – сума погашення довгострокових і короткострокових кредитів, тис. грн.;

$\Delta\text{З}$ – приріст виробничих запасів, гр. од.;

Д – сума виплачених дивідендів, гр. од.

3 етап. Оцінка збалансованості вхідного і вихідного грошових потоків у загальному обсязі, аналіз динаміки чистого грошового потоку та його структури.

4 етап. Оцінка синхронності формування вхідного і вихідного грошових потоків у розрізі окремих інтервалів звітного періоду, аналіз динаміки залишків грошових активів.

Синхронізація грошових потоків з фінансовими потребами підприємства сприяє збереженню фінансової рівноваги підприємства. Тому збалансованість

грошових потоків підприємства в кожний момент часу в процесі функціонування підприємства є запорукою його успішного подальшого розвитку.

Досліджуючи рівномірність та синхронність формування різних видів грошових потоків, розраховують динаміку коефіцієнта ліквідності грошового потоку підприємства за допомогою коефіцієнта ліквідності грошових потоків – співвідношення вхідного і вихідного грошових потоків:

$$КЛ_{гп} = \frac{ВГП_{вх}}{ВГП_{вих}} \quad (1.3)$$

де ВГП_{вх} – сума валового вхідного грошового потоку, гр. од.;

ВГП_{вих} – сума валового вихідного грошового потоку, гр. од.

Якщо КЛ_{гп} менше 1, то підприємству потрібно вжити заходів щодо збільшення вхідних грошових потоків від операційної діяльності або збільшити залучення додаткових фінансових ресурсів, тобто збільшити вхідні грошові потоки від фінансової діяльності.

Отже, для комплексного і всебічного аналізу грошових потоків необхідно більш детально аналізувати грошові потоки підприємства від різних видів діяльності (операційної, інвестиційної, фінансової).

При цьому необхідно зазначити, що грошові потоки від операційної та фінансової діяльності слугують базисом для здійснення інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства.

1.2.2. Оцінка ефективності грошових потоків

Ефективність грошових потоків оцінюється за допомогою коефіцієнта ефективності грошових потоків:

$$КЕФ_{гп} = \frac{ЧГП}{ВГП_{вих}} = КЛ_{гп} - 1 \quad (1.4)$$

де ЧГП – чистий грошовий потік підприємства, гр.од.

Даний коефіцієнт показує, яку частку становить прибуток підприємства у вихідному грошовому потоці.

Також цікавим є коефіцієнт генерації грошових потоків $K_{ГП}$:

$$K_{ГП} = \frac{ГН}{ГВ} \quad (1.5)$$

де ГН – грошові надходження, гр.од.,

ГВ – грошові витрати, гр.од.

Даний коефіцієнт характеризує здатність підприємства отримувати грошові кошти для покриття грошових витрат. Значення цього коефіцієнту повинно бути більше одиниці, що свідчить про спроможність підприємства генерувати грошові потоки.

Рівень ефективності грошового потоку визначається за коефіцієнтом реінвестування чистого грошового потоку, який розраховується за формулою:

$$K_{реінвГП} = \frac{ЧГП - Д}{\Delta PІ + \Delta ФІ} \quad (1.6)$$

де ЧГП – чистий грошовий потік підприємства, гр.од.;

Д – сума дивідендів (процентів), виплачених власникам підприємства (акціонерам) на вкладений капітал (акції, паї), гр.од.;

$\Delta PІ$ – сума приросту реальних інвестицій підприємства (за всіма формами) за аналізований період, гр.од.;

$\Delta ФІ$ – сума приросту довгострокових фінансових інвестицій підприємства за аналізований період, гр.од.

Розглянуті коефіцієнти дають можливість здійснити аналіз їх стану та ефективності управління, а також дозволяють оцінювати загальний рівень платоспроможності підприємства, обсяги та динаміку грошових потоків, структуру джерел формування та напрямків використання грошових потоків, ступінь їх ритмічності, рівномірності, синхронності та збалансованості, рівень ефективності управління ними.

Аналіз грошових потоків дозволяє визначити достатність коштів, необхідних не лише для нормального функціонування підприємства у короткостроковій перспективі, а й для його подальшого інвестиційно-інноваційного розвитку.

Механізм руху і оптимізації грошових потоків на підприємстві показано на рис. 1.1.[38].

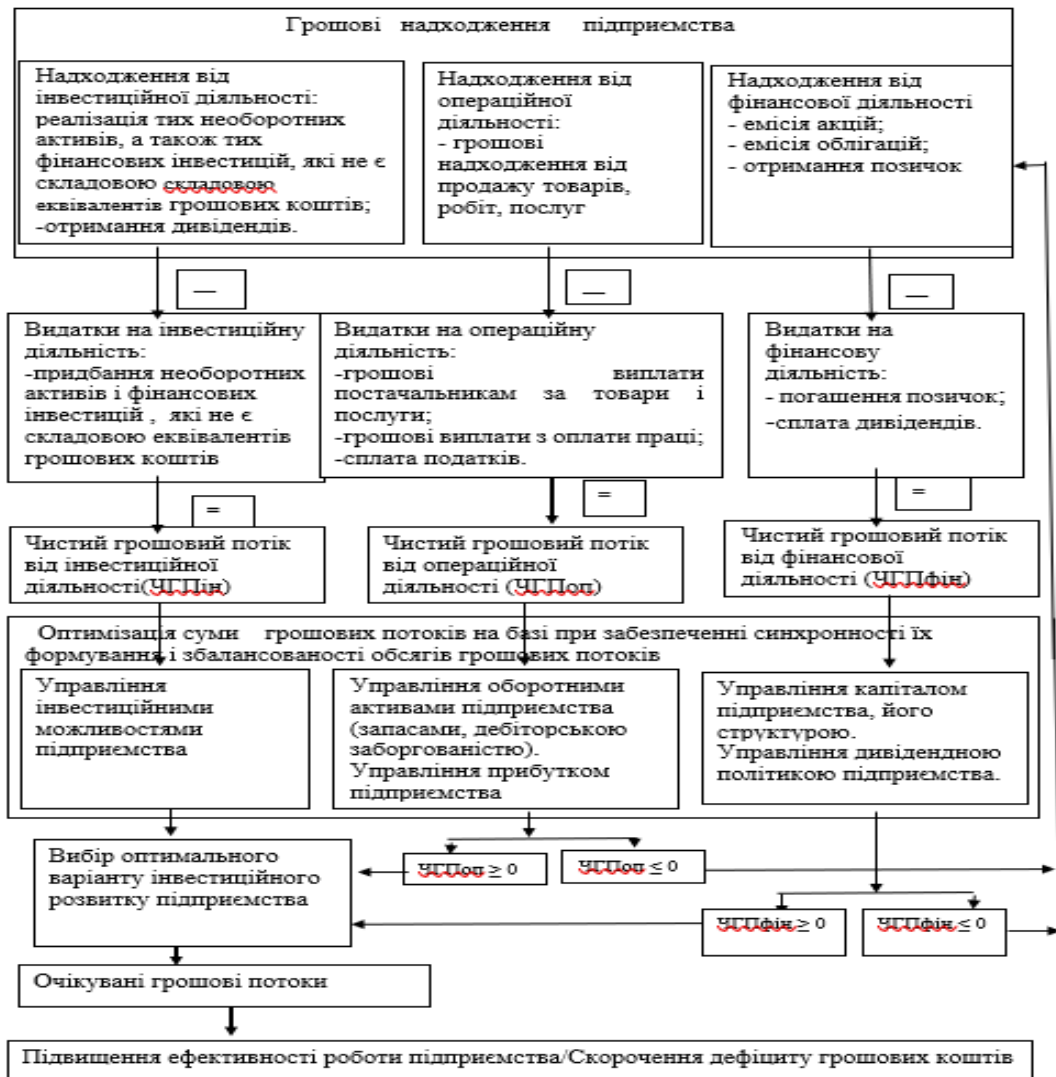

Рис. 1.1– Механізм руху і оптимізації грошових потоків на підприємстві

Важливим критерієм управління грошовими потоками є ідентифікація розподілу грошового потоку в часі, відповідно до чого виділяються поточні грошові потоки, формування яких відбувається у поточному періоді, та очікувані (майбутні) грошові потоки, формування яких відбувається поза межами такого періоду.

Необхідність урахування часової вартості грошових потоків виникає під час обґрунтування управлінських рішень про господарські операції, які генерують грошові потоки, розподілені у довгостроковому періоді (насамперед реалізація інвестиційних проєктів, залучення довгострокового капіталу).

1.2.3. Формування та прийняття управлінських рішень щодо оптимізації грошових потоків

Оптимальне управління грошовими потоками забезпечує збалансованість фінансово-господарської діяльності підприємства, що безпосередньо впливає на досягнення економічної мети діяльності підприємства. Тому при проведенні аналізу грошових потоків важливим є врахування генерування грошових потоків за всіма видами діяльності підприємства для забезпечення впровадження необхідних інвестиційно-інноваційних рішень для подальшого успішного розвитку підприємства.

Дефіцит грошових коштів може виникнути за рахунок різних факторів, як внутрішніх (зниження обсягу виробництва і реалізації продукції, втрата контролю над витратами і їхнє неконтрольоване збільшення, низька кваліфікація кадрів і, як наслідок, зниження якості продукції і недостатнє фінансове планування); так і зовнішніх (зростання цін на електроенергію, податковий тиск, криза неплатежів, зростання конкуренції, висока вартість залучення коштів і т.і.).

Заходи для подолання дефіциту грошових коштів можуть бути спрямовані як на збільшення надходжень грошових коштів, так і на зменшення вихідного потоку, тобто виплат підприємства.

Так, збільшення грошового потоку можуть бути наступні:

Від операційної діяльності:

- реструктуризація дебіторської заборгованості;
- надання в оренду необоротних активів;
- розробка системи знижок для покупців;
- оптимізація/оновлення асортименту продукції.

Від інвестиційної діяльності:

- продаж необоротних активів.

Від фінансової діяльності:

- залучення зовнішніх джерел фінансування;
- додаткова емісія акцій (більш довгострокова перспектива).

Зменшення негативного грошового потоку (відтоку грошових потоків) можуть бути наступні:

Від операційної діяльності:

- скорочення витрат;
- відстрочка платежів;
- використання знижок від постачальників;
- податкове планування.

Від інвестиційної діяльності:

- перегляд інвестиційних програм підприємства.

Від фінансової діяльності:

- довгострокові контракти, які передбачають знижки або відстрочки платежів.

1.3. Управління грошовими потоками підприємства критерії, моделі оптимізації

Управління грошовими потоками включає в себе розрахунок часу обігу грошових коштів, аналіз і прогнозування грошового потоку, визначення оптимального рівня грошових коштів, створення бюджетів грошових коштів тощо.

Управління грошовими потоками починається з визначення:

- цілей управління: оптимізація грошових потоків; синхронізація грошових потоків; визначення і задоволення попиту на гроші підприємства.

- методів управління: інвестування; кредитування; самокредитування і самофінансування; страхування; оренда; лізинг; факторинг; сек'юритизація; фондоутворення; система розрахунків; стимулювання і штрафи; боргові, заставні, трансфертні операції тощо.

- критерії управління: обсяг чистого грошового потоку; величина попиту на гроші підприємства; обсяг валових вхідних і вихідних грошових потоків; ліквідність грошового потоку; інші показники оцінки грошових потоків.

В світовій практиці найбільшого поширення набули дві моделі оптимізації середнього залишку грошових коштів на підприємстві:

- Модель Браумоля;
- Модель Міллера – Орра.

Модель Баумоля (Baumol's economic inventory ordering quantity (EOQ) model (W. Baumol, розроблена в 1952 р.)) – модель зміни залишку коштів на рахунку, при якій всі отримані кошти від реалізації товарів чи послуг підприємство вкладає в цінні папери, після того, як вичерпані запаси грошових коштів, підприємство реалізує частину цінних паперів і поповнює залишок грошових коштів до початкової величини [7].

Вихідні положення моделі Баумоля:

- грошові потоки не схильні до коливань, тобто спочатку передбачається, що кошти витрачаються рівномірно;
- витрачання коштів здійснюється до нульового залишку (як тільки запас грошових коштів закінчується, тобто дорівнює нулю або досягає деякого заданого рівня безпеки, підприємство продає частину цінних паперів і тим самим поповнює запас грошових коштів до первісної величини;
- існує певна невизначеність у надходженні коштів;
- не передбачається можливість використання кредитної лінії чи овердрафту;
- альтернативні витрати підтримки залишку коштів не змінюються;
- всі кошти, що надходять від реалізації товарів і послуг, підприємство вкладає в короткострокові цінні папери.
- надлишок коштів вкладається у ліквідні цінні папери;
- при купівлі-продажу ліквідних цінних паперів у кошти з'являються певні транзакційні витрати.

Застосування моделі Баумоля для визначення оптимального залишку грошових коштів передбачає виконання досить жорстких обмежень щодо руху грошових коштів на підприємстві, а саме:

- рух коштів точно прогнозований;
- кошти витрачаються з постійною швидкістю;
- надходження коштів відбувається періодично і виключно за рахунок реалізації цінних паперів.

Вважається, що підприємство розпочинає роботу, маючи максимальний і доцільний для цього рівень коштів, і потім постійно витрачає їх протягом деякого періоду часу.

Модель Баумоля дає можливість аналітично виразити залежність між залишком грошових коштів та витратами на його утримання. Згідно цієї моделі для визначення оптимального залишку грошових коштів можна використовувати модель оптимальної партії замовлення.

$$S_{opt} = \sqrt{\frac{2FC \times AN}{i}}, \quad (1.7)$$

де S_{opt} – оптимальна сума грошових коштів;

FC – фіксовані витрати за купівлею-продажем цінних паперів або обслуговування позики;

AN – річна потреба в коштах, необхідних для підтримки поточних операцій;

i – величина альтернативного доходу (процентна ставка короткострокових ринкових цінних паперів).

Модель Баумоля добре працює в умовах, коли підприємства повністю використовують свої запаси грошових коштів. Однак у реальному житті це відбувається не так часто. Як правило, процес руху грошових коштів має стохастичний характер: в одні періоди підприємство має надлишок грошових коштів, в інші періоди, навпаки, дефіцит грошових коштів.

Модель Міллера-Орра (M. Miller – D. Orr, розроблена в 1966 р.) – характеризує залишок грошових коштів, що хаотично змінюється до того часу, доки не досягне деякої верхньої межі. Після цього підприємство починає

скуповувати достатню кількість ліквідних цінних паперів, щоб досягти нормального рівня грошових коштів. Якщо підприємство досягає нижнього рівня «безпеки», то в цьому разі воно продає накопичені цінні папери і в такий спосіб поповнює запас грошових коштів до нормального рівня. Відповідно до моделі Міллера-Орра необхідно визначити:

- нижній поріг або мінімальний залишок грошових коштів;
- точку повернення або оптимальний залишок грошових коштів;
- верхній поріг або максимальний залишок грошових коштів.

Якщо в певний момент часу за рахунок значних поточних надходжень грошових коштів їх залишок досягає верхнього порогу, підприємство має одразу ж конвертувати частину грошових коштів у фінансові інструменти (депозити, цінні папери) і зменшити свій залишок грошових коштів до оптимального рівня (точка повернення). І, навпаки, коли у зв'язку зі значним відтоком грошових коштів їх залишок на розрахунковому рахунку досягає нижнього порогу, підприємству потрібно здійснити зворотну конвертацію фінансових інструментів у грошові кошти в такому обсязі, щоб повернутися до оптимального рівня залишку грошових коштів (точка повернення) [15]. При використанні даної моделі варто врахувати припущення, що витрати з купівлі та продажу цінних паперів фіксовані та є тотожними.

Для визначення точки повернення використовується наступна формула:

$$S_{opt} = \sqrt{\frac{3FC \times \sigma^2}{4i}} + LM, \quad (1.8)$$

де σ – дисперсія сальдо денного грошового потоку;

i – відносна величина альтернативних витрат (у розрахунку на день);

LM – нижня межа залишку грошових коштів.

Верхня межа залишку грошових коштів визначається за формулою:

$$HM = 3S_{opt} - 2LM, \quad (1.9)$$

Середній залишок грошових коштів знаходиться за формулою:

$$3S_{opt_{cp}} = \frac{4S_{opt-LM}}{3}, \quad (1.10)$$

Незважаючи на складність використання розглянутих моделей на сучасному етапі розвитку вітчизняних підприємств, необхідне подальше їх дослідження з метою усунення недоліків та модифікації для потреб управління та аналізу грошових коштів.

Також відома модель управління грошовими потоками Стоуна. Модель Стоуна дуже схожа з моделлю Міллера—Орра, з різницею в тому, що в ній основна увага приділяється управлінню грошовими залишками, а не визначенню оптимального розміру транзакції.

Основною особливістю моделі Стоуна є те, що дії підприємства визначаються прогнозом на найближче майбутнє. Досягнення вищої межі не викличе негайного переказу готівки у цінні папери, якщо у найближчі дні очікуються відносно великі витрати грошових коштів, що дозволить мінімізувати число конвертаційних операцій і, таким чином, зменшити витрати.

На відміну від моделі Міллера-Орра, модель Стоуна не вказує методів цільового залишку грошових коштів та їх контрольних меж - вони визначаються за допомогою моделі Міллера-Орра.

Отже, згідно моделі Стоуна, прийняття рішення залежить від очікуваних грошових потоків на найближчі декілька днів, при цьому передбачається, що вони можуть бути спрогнозовані з прийнятною точністю.

Сучасна вітчизняна наука характеризується наявністю двох підходів до проблеми оптимізації грошових потоків підприємства, розроблених І.О.Бланком та Л.О.Лігоненко і Г.В.Ситник [18].

Підхід Бланка І.О щодо напрямів оптимізації грошових потоків – це:

- збалансування надходжень і видатків грошових коштів;
- синхронізація надходжень і видатків грошових коштів;
- максимізація чистого грошового потоку.

Підхід Л.О.Лігоненко і Г.В.Ситник щодо напрямів оптимізації грошових потоків – це:

- збалансування надходжень і видатків грошових коштів;

- синхронізація надходжень і видатків грошових коштів;
- вирівнюванні вхідних і вихідних потоків.

Максимізація чистого грошового потоку, запропонованого Бланком І.О. суперечить першим двом його твердженням досягнення збалансованості і синхронності грошових потоків, тому що досягнення збалансованості і синхронності грошових потоків призводить до наближення значення чистого грошового потоку до нуля, відповідно, максимізація чистого грошового потоку неможлива. Можливо лише одночасне збільшення позитивного і негативного грошових потоків підприємства, що призведе лише до зростання залишків грошових коштів. Тому наближення значення чистого грошового потоку до нуля, тобто до повного використання вхідного грошового потоку і повного забезпечення потреби підприємства у грошових коштах є більш обґрунтованим напрямом оптимізації з нашої точки зору.

Одночасно, для досягнення найвищого рівня ефективності роботи підприємства і забезпечення його майбутніх перспектив виникає необхідність у наявності/ створенні запасу грошових коштів, які могли бути спрямовані на розширене відтворення, тобто на додатковий грошовий потік в інвестиційній діяльності підприємства, спрямований на впровадження інвестиційних перспективних рішень (цей грошовий потік буде негативним, тобто вихідним грошовим потоком).

Отже, існує необхідність удосконалення моделі оптимізації грошових потоків підприємства, яка б в кінцевому результаті дозволяла оптимізувати прибутковість і рентабельність підприємства, зі збереженням ліквідності та платоспроможності підприємства.

1.4. Розробка економіко-математичної моделі оптимізації грошових потоків підприємства

Управління грошовими потоками – цілеспрямоване, безперервний вплив на рух грошових коштів шляхом використання специфічних прийомів, методів та інструментів для досягнення поставленої мети (табл. 1.4).

Таблиця 1.4 – Цілі управління грошовими потоками та їх недоліки

Цілі управління	Недоліки поставлених цілей
1	2
Накопичення грошових коштів на рахунках	При накопиченні грошових коштів на рахунках «гроші не працюють», не збільшують свою масу; крім того, заморожування призводить до зниження оборотності оборотних коштів, і як наслідок – зниження прибутку на вкладений капітал.
Забезпечення платоспроможності підприємства	Забезпечення платоспроможності підприємства за рахунок збільшення оборотних активів (запасів чи дебіторської заборгованості) означає збільшення суми негативного грошового потоку, що в подальшому негативно вплине на показники рентабельності роботи підприємства. Забезпечення платоспроможності підприємства за рахунок зменшення запозичень може призвести до зменшення грошового потоку від фінансової діяльності і в подальшому негативно вплине на показники рентабельності роботи підприємства.
Забезпечення виконання виробничої програми	Виконання виробничої програми, її фінансування в повному обсязі теж не гарантує фінансовий успіх роботи підприємства, так як продукцію потрібно ще реалізувати і отримати за неї гроші. При зниженні попиту на продукцію можуть збільшитись її запаси на складі і, таким чином, збільшитись витрати підприємства, тобто негативний грошовий потік.
Забезпечення фінансової стійкості підприємства	Зростання фінансової стійкості може забезпечуватися за рахунок збільшення запозичень, що несприятливо впливає на прибутковість бізнесу і, можливо, на структуру капіталу підприємства.
Оптимізація (максимізація) грошових потоків	Можливо лише одночасне збільшення позитивного і негативного грошових потоків підприємства, що призведе лише до зростання залишків грошових коштів.
Задоволення попиту на грошові кошти підприємства	Не передбачено грошові кошти на інноваційно-інвестиційний розвиток підприємства

Таким чином, неможливо оцінити ефективність управління грошовими потоками підприємства за допомогою одного критерію. Тільки система показників дозволить дати адекватну оцінку якості управління грошовими потоками.

Метою системи управління грошовими потоками є забезпечення виконання короткострокових і стратегічних планів підприємства при збереженні платоспроможності та фінансової стійкості підприємства на основі раціонального використання його активів і джерел фінансування, а також мінімізація витрат на фінансування господарської діяльності.

Для управління грошовими потоками пропонується модель визначення оптимальної потреби підприємства в грошових коштах з одночасним виокремленням коштів на його інноваційно-інвестиційний розвиток.

Функція цілі даної моделі наступна[35]:

$$(ВХГП_{\text{опер}} - \text{ВИХГП}_{\text{опер}}) + (ВХГП_{\text{фін}} - \text{ВИХГП}_{\text{фін}}) + (ВХГП_{\text{інв}} - \text{ВИХГП}_{\text{інв}}) \rightarrow 0 \quad (1.11)$$

де ВХГП_{опер}, ВХГП_{інв}, ВХГП_{фін} – вхідні грошові потоки від операційної, інвестиційної і фінансової діяльності відповідно, гр.од.;

ВИХГП_{опер}, ВИХГП_{інв}, ВИХГП_{фін} – вихідні грошові потоки від операційної, інвестиційної і фінансової діяльності відповідно, гр.од.;

Обмеження:

1. Забезпечення позитивного чистого грошового потоку від операційної діяльності (ЧГП_{опер}):

$$\text{ЧГП}_{\text{опер}} > 0 \quad (1.12)$$

2. Забезпечення позитивного вихідного грошового потоку від інвестиційної діяльності (ВИХГП_{інв}) на суму необхідних інвестицій (S_{інв}) для впровадження варіанту інвестиційного розвитку підприємства:

$$\text{ВИХГП}_{\text{інв}} = \pm S_{\text{інв}} \quad (1.13)$$

При невиконанні даної умови кошти можуть бути використані не на інноваційно-інвестиційний розвиток підприємства, а по подолання кризового стану підприємства.

3. Забезпечення позитивної рентабельності інвестиційної діяльності підприємства за рахунок впровадження тільки високоефективних проєктів:

$$IRR_c = \frac{\sum_{i=1}^n IRR_i \cdot I_i}{\sum_{i=1}^n I_i} > WACC \quad (1.14)$$

де WACC – середньозважена вартість капіталу підприємства, %;

IRR_i – внутрішня ставка доходності i-го інвестиційного проєкту, %;

I_i – первісні інвестиції, які необхідні для впровадження i-го інвестиційного проєкту, грн.

4. Забезпечення перевищення вхідного потоку від впровадження інвестиційних проєктів над вихідним потоком від фінансової діяльності для збереження ліквідності та платоспроможності підприємства:

$$ВХГП_{інв} > ВИХГП_{фін} \quad (1.15)$$

де ВХГП_{інв} – вхідний грошовий потік від інвестиційної діяльності, гр.од.;

ВИХГП_{фін} – вихідний грошовий потік від фінансової діяльності, гр.од.

Можна скласти матрицю інвестиційного розвитку підприємства, спираючись на наявність вихідного інвестиційного потоку (ВИХГП_{інв}), який характеризує впровадження інвестицій. При цьому:

- ЧГП_{фін}, ЧГП_{опер} – чисті грошові потоки від фінансової та операційної діяльності підприємства відповідно, А

- ЧГП – чистий грошовий потік підприємства загальний, гр.од. (рис.1.2).

Як видно з рис. 1.2 , ліва верхня частина рисунку над косою лінією – це зона інвестиційного розвитку, а нижня частина – це зона занепаду.

Грошові потоки підприємства	ЧГП _{фін} > 0	ЧГП _{фін} = 0	ЧГП _{фін} < 0
ЧГП _{опер} > 0	4. ВИХГП _{інв} > 0 ВИХГП _{інв} = ±S _{інв} 1	ВИХГП _{інв} > 0 ВИХГП _{інв} = ±S _{інв} 2	$ ГП_{опер} > ГП_{фін} $ ВИХГП _{інв} > 0 ВИХГП _{інв} = ±S _{інв} 3 3а
ЧГП _{опер} = 0	ВИХГП _{інв} > 0 ВИХГП _{інв} = ±S _{інв} 4	ВИХГП _{інв} = 0 5	$ ГП_{опер} < ГП_{фін} $ ВИХГП _{інв} < 0 6 3в
ЧГП _{опер} < 0	$ ГП_{опер} < ГП_{фін} $ ВИХГП _{інв} > 0 ВИХГП _{інв} = ±S _{інв} 7 7а	ВИХГП _{інв} < 0 8	ВИХГП _{інв} < 0 9 7в

Рис. 1.2 – Матриця інвестиційного розвитку підприємства [38]

Якщо підприємство перебуває в 1, 2, 4, 3а, 7а квадратах, то:

- 1 варіант: $ВИХГП_{інв} > S_{інв}$ підприємство має надлишок коштів для впровадження своєї інвестиційної програми, тому оптимізаційна політика полягатиме в пошуку додаткових варіантів інвестування, видача комерційних кредитів тощо. При цьому необхідно дотримуватись умови: $ЧГП \rightarrow 0$.

Більш детально заходи оптимізаційної політики управління грошовими коштами при цьому варіанті наступні:

1) Розширення обсягів і напрямів інвестиційної політики, використання всіх можливостей інвестування:

- збільшення розмірів реальних і фінансових інвестицій, самоінвестування;
- пришвидшення реалізації інвестиційних проектів;
- фінансування розширення та/або оновлення виробництва.

2) Дострокове погашення зобов'язань.

3) Дострокова виплата дивідендів.

4) Розширення асортиментної політики, розробка і впровадження нової продукції, освоєння нових ринків тощо.

- 2 варіант: $ВИХГП_{інв} < S_{інв}$ підприємство все ж таки має дефіцит коштів для впровадження своєї інвестиційної програми, тому оптимізаційна політика полягатиме в додатковому пошуку джерел фінансування, тобто необхідно збільшити вхідний потік грошових коштів від фінансової діяльності.

Якщо підприємство перебуває в 5 квадраті, то воно знаходиться в ситуації рівноваги, але тимчасової: за рахунок виручки від реалізації продукції підприємство повністю покриває всі свої операційні витрати; запозичень підприємство або не має, або довгострокові зобов'язання не потребують в цьому періоді погашення тіла кредиту, а відсоткові платежі по кредиту, як відомо, відносяться до операційних витрат. Але, наприклад, при настанні терміну сплати тіла кредиту, або при збільшенні попиту на продукцію підприємству буде необхідно понести додаткові витрати: збільшити виручку від реалізації продукції і за рахунок цього погасити кредит, або запозичити додаткові ресурси (тобто створити додатковий вхідний грошовий потік від операційної або фінансової діяльності). Якщо потужності підприємства дозволяють збільшити обсяг виробництва продукції за рахунок більш інтенсивного використання основних

фондів, то зміни здійсняться в грошових потоках в межах операційної діяльності. Якщо ж для збільшення виручки від реалізації продукції за рахунок збільшення обсягу виробництва для задоволення зростаючого попиту на продукцію на ринку підприємство буде потребувати додаткових виробничих потужностей (виникне вихідний грошовий потік від інвестиційної діяльності). Такі зміни призведуть до переходу підприємства з квадрату 5 до квадрату 1 чи 2.

Якщо підприємство перебуває в 7в квадраті, то, навіть, за рахунок фінансових запозичень не перекриває потребу в грошових коштах для операційної діяльності. Впровадження інвестицій не відбувається.

Якщо підприємство перебуває в 3в квадраті, то можна відмітити, що підприємство навіть не залучало (або не мало змоги залучити) додаткові фінансові запозичення для покриття потреби в грошових коштах в операційній діяльності.

Основними шляхами вирішення проблеми виступатимуть:

- реалізація зайвих активів;
- реалізація короткострокових фінансових інвестицій;
- залучення зовнішніх інвестицій;
- залучення зовнішніх кредитних ресурсів;
- відстрочення платежів по інших витратах і зобов'язаннях тощо.

Якщо підприємство перебуває в 6, 8, 9 квадратах, то це означає, що коштів недостатньо на здійснення операційної діяльності, не говорячи вже про інвестиційну. А для кредиторів фінансовий стан підприємства є незадовільним і пропозицій для отримання кредитів підприємство не має. Підприємство знаходиться в кризовому стані і в майбутньому може збанкрутувати. Отже, діяльність підприємства характеризується негативними значеннями як виробничої, так і фінансової діяльності. Таким чином, рентабельність негативна.

Для поліпшення ситуації можливо:

- пошук внутрішніх резервів грошових коштів (продаж майна підприємства або продаж (з дисконтом) неліквідної частини оборотних активів),
- здача в оренду основних засобів;

- реструктуризація дебіторської заборгованості, факторинг (її переуступка з метою пришвидшення операційного, а відповідно, і фінансового циклів підприємства);

- продаж частини або всіх фінансових інструментів;

- зменшення обсягів вихідного грошового потоку (зниження рівня операційних витрат; оптимізація податкової політики; скорочення і реструктуризація фінансових і реальних інвестицій; реструктуризація боргів; управління дивідендною політикою - тимчасове скорочення або відмова від сплати дивідендів тощо).

Це призведе до збільшення чистого грошового потоку від операційної діяльності і, завдяки цьому, підприємство може переміститися у квадрат 5.

Але режим тотальної економії не є ефективним засобом досягнення бажаних рівнів прибутковості і ліквідності, а, скоріше, слугує для уникнення банкрутства.

Аналіз процесу управління грошовими потоками виявив необхідність у розробці економіко-математичної моделі, яка б задовольняла управлінським цілям, дозволяючи оптимізувати прибутковість і рентабельність підприємства, зі збереженням поточного і абсолютного рівня ліквідності його активів і завдання раціоналізації витрат і надходжень грошових коштів підприємства з метою подальшого інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства.

Подальшого дослідження потребує розробка механізмів фінансового регулювання і контролю діяльності підприємств в межах управління грошовими потоками підприємства.

За результатами проведеного дослідження можна зробити наступні висновки. В сучасних умовах воєнної агресії, надзвичайного дефіциту фінансових ресурсів, оптимізація грошових потоків підприємств набуває надзвичайного значення.

Максимізація чистого грошового потоку суперечить принципам збалансованості і синхронності грошових потоків, тому що досягнення збалансованості і синхронності грошових потоків призводить до наближення значення чистого грошового потоку до нуля, відповідно, максимізація чистого

грошового потоку неможлива. Тому наближення значення чистого грошового потоку до нуля, тобто до повного використання вхідного грошового потоку і повного забезпечення потреби підприємства у грошових коштах є більш обґрунтованим напрямом оптимізації з нашої точки зору. Одночасно, для досягнення найвищого рівня ефективності роботи підприємства і забезпечення його майбутніх перспектив виникає необхідність у наявності або створенні запасу грошових коштів, які могли бути спрямовані на розширене відтворення, тобто на додатковий грошовий потік в інвестиційній діяльності підприємства, спрямований на впровадження інвестиційних перспективних рішень (цей грошовий потік буде негативним, тобто вихідним грошовим потоком від інвестиційної діяльності).

Використання моделі визначення оптимальної потреби підприємства в грошових коштах з одночасним виокремленням коштів на його інноваційно-інвестиційний розвиток дозволить забезпечити достатність коштів, необхідних не лише для нормального функціонування підприємства у короткостроковій перспективі, а й для його подальшого інвестиційно-інноваційного розвитку.

Висновки до розділу 1

Узагальнено можна визначити наступне: грошовий потік – це сукупність розподілених у часі надходжень і видатків грошових коштів та їхніх еквівалентів, генерованих його господарською діяльністю, рух яких пов'язаний з факторами часу, структури, ризику і ліквідності. Формування, розподіл і використання грошових потоків повинні бути постійно у сфері уваги менеджменту підприємства для забезпечення його ефективної роботи.

Метою системи управління грошовими потоками є забезпечення виконання короткострокових і стратегічних планів підприємства при збереженні платоспроможності та фінансової стійкості підприємства на основі раціонального використання його активів і джерел фінансування, а також мінімізація витрат на фінансування господарської діяльності.

За результатами проведеного дослідження можна зробити наступні висновки. В сучасних умовах воєнної агресії, надзвичайного дефіциту фінансових ресурсів, оптимізація грошових потоків підприємств набуває надзвичайного значення.

Максимізація чистого грошового потоку суперечить принципам збалансованості і синхронності грошових потоків, тому що досягнення збалансованості і синхронності грошових потоків призводить до наближення значення чистого грошового потоку до нуля, відповідно, максимізація чистого грошового потоку неможлива. Тому наближення значення чистого грошового потоку до нуля, тобто до повного використання вхідного грошового потоку і повного забезпечення потреби підприємства у грошових коштах є більш обґрунтованим напрямом оптимізації з нашої точки зору. Одночасно, для досягнення найвищого рівня ефективності роботи підприємства і забезпечення його майбутніх перспектив виникає необхідність у наявності або створенні запасу грошових коштів, які могли бути спрямовані на розширене відтворення, тобто на додатковий грошовий потік в інвестиційній діяльності підприємства, спрямований на впровадження інвестиційних перспективних рішень (цей грошовий потік буде негативним, тобто вихідним грошовим потоком від інвестиційної діяльності).

Для управління грошовими потоками пропонується модель визначення оптимальної потреби підприємства в грошових коштах з одночасним виокремленням коштів на його інноваційно- інвестиційний розвиток.

Функція цілі даної моделі наступна:

$$(ВХГП_{\text{опер}} - ВИХГП_{\text{опер}}) + (ВХГП_{\text{фін}} - ВИХГП_{\text{фін}}) + (ВХГП_{\text{інв}} - ВИХГП_{\text{інв}}) \rightarrow 0 \quad (1)$$

де ВХГП_{опер}, ВХГП_{інв}, ВХГП_{фін} – вхідні грошові потоки від операційної, інвестиційної і фінансової діяльності відповідно, гр.од.;

ВИХГП_{опер}, ВИХГП_{інв}, ВИХГП_{фін} – вихідні грошові потоки від операційної, інвестиційної і фінансової діяльності відповідно, гр.од.;

Обмеження:

1. Забезпечення позитивного чистого грошового потоку від операційної діяльності (ЧГПопер).

2. Забезпечення позитивного вихідного грошового потоку від інвестиційної діяльності (ВИХГПінв) на суму необхідних інвестицій ($S_{інв}$) для впровадження варіанту інвестиційного розвитку підприємства.

При невиконанні даної умови кошти можуть бути використані не на інноваційно-інвестиційний розвиток підприємства, а по подолання кризового стану підприємства.

3. Забезпечення позитивної рентабельності інвестиційної діяльності підприємства за рахунок впровадження тільки високоефективних проєктів.

4. Забезпечення перевищення вхідного потоку від інвестиційної діяльності над вихідним потоком від фінансової діяльності для збереження ліквідності та платоспроможності підприємства.

Використання моделі визначення оптимальної потреби підприємства в грошових коштах з одночасним виокремленням коштів на його інноваційно-інвестиційний розвиток дозволить забезпечити достатність коштів, необхідних не лише для нормального функціонування підприємства у короткостроковій перспективі, а й для його подальшого інвестиційно-інноваційного розвитку.

РОЗДІЛ 2
АНАЛІЗ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ
ТОВ «КОМПАНІЯ САНТЕРА»

2.1. Характеристика ТОВ «КОМПАНІЯ САНТЕРА» та її конкурентної позиції на ринку продовольчих мереж

Повне найменування юридичної особи: «ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ КОМПАНІЯ САНТЕРА»[14].

Скорочена назва: ТОВ «КОМПАНІЯ САНТЕРА».

Код ЄДРПОУ: 39051801.

Дата реєстрації: 14.01.2014р.

Організаційно-правова форма: Товариство з обмеженою відповідальністю.

Форма власності: Недержавна власність.

Основний вид діяльності:

46.17 Діяльність посередників у торгівлі продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами

46.19 Діяльність посередників у торгівлі товарами широкого асортименту

46.37 Оптова торгівля кавою, чаєм, какао та прянощами

46.38 Оптова торгівля іншими продуктами харчування, у тому числі рибою, ракоподібними та моллюсками

69.10 Діяльність у сфері права

77.39 Надання в оренду інших машин, устаткування та товарів.

82.92 Пакування

Поточний стан: діє.

Обсяг статутного капіталу (грн):400 000.

Кінцевий бенефіціар: Агафонов Дмитро Вікторович

Статутна інформація: Діє на підставі установчих документів, затверджених засновниками (учасниками).[14]

Основні види продукції компанії:

- напівфабрикати (їжа швидкого приготування);
- бакалія (суміші для випічки, макарони, оцет);
- соуси та спеції (соевий соус, соус чілі, соєва паста, приправи для приготування);
- продукти для приготування суші (васабі, рис для суші, рисовий папір).

2.2. Аналіз процесу управління грошовими потоками компанії

Важливим індикатором фінансового здоров'я підприємства є його платоспроможність, тобто можливість безперервно сплачувати борги у відповідні терміни.

Групування оборотних активів показано в табл. 2.1.

Таблиця 2.1 – Оборотні активи підприємства, їх динаміка та темпи зростання [14]

Показники	2022		2023		2024	
	Сума, тис. грн	Темп зростання	Сума, тис. грн	Темп зростання	Сума, тис. грн	Темп зростання
Дебіторська заборгованість за товари	15108.3	1	21590.6	1.424	24797.9	1.148
Інша поточна дебіторська заборгованість	182.7	1	187.4	1.026	789.3	4.212
Запаси	8944.4	1	16717.3	1.869	21007.7	1.201
В т.ч. готова продукція	5711.0		11410.8	1.998	14619.6	1.281
Грошові кошти	256.1	1	228.0	0.890	127.4	0.559
ВМП	6.9	1	42.6	6.174	8.6	0.202
Інші оборотні активи	229.9	1	53.3	0.232	235.3	4.415
РАЗОМ оборотні активи	24728.3	1	38819.2	1.570	46966.2	1.210

Перспективна платоспроможність очікується в середньостроковій та довгостроковій перспективі і показує здатність підприємства вчасно розплатитися за своїми зобов'язаннями в перспективний період.

Ліквідність означає спроможність підприємства сплатити свої поточні

зобов'язання негайно та в найближчому майбутньому, здатність реалізувати активи за короткий час і без значних втрат.

Розрахуємо всі коефіцієнти ліквідності і платоспроможності підприємства [24-26]. Результати подано в табл. 2.2.

Таблиця 2.2 – Коефіцієнти ліквідності підприємства

Показники	2022	2023	2024
Коефіцієнт загальної ліквідності (> 2)	4.138	4.983	6.730
Коефіцієнт термінової ліквідності(> 1)	2.640	2.837	3.7197
Коефіцієнт абсолютної ліквідності(≈ 0.25)	0.0429	0.0293	0.0183
Коефіцієнт платоспроможності(> 2)	4.138	3.922	5.909

Як видно з табл.2.2, всі коефіцієнти ліквідності і платоспроможності значно перевищують нормативне значення, окрім коефіцієнту абсолютної ліквідності. Але якщо більш детально розглянути структуру оборотних активів, та темпи зростання окремих статей оборотних активів, то можна помітити негативні тенденції в роботі підприємства і виявити необхідність їх вирішення. Так можна помітити постійне зростання дебіторської заборгованості за товари і запасів, в тому числі і готової продукції (рис. 2.1.).

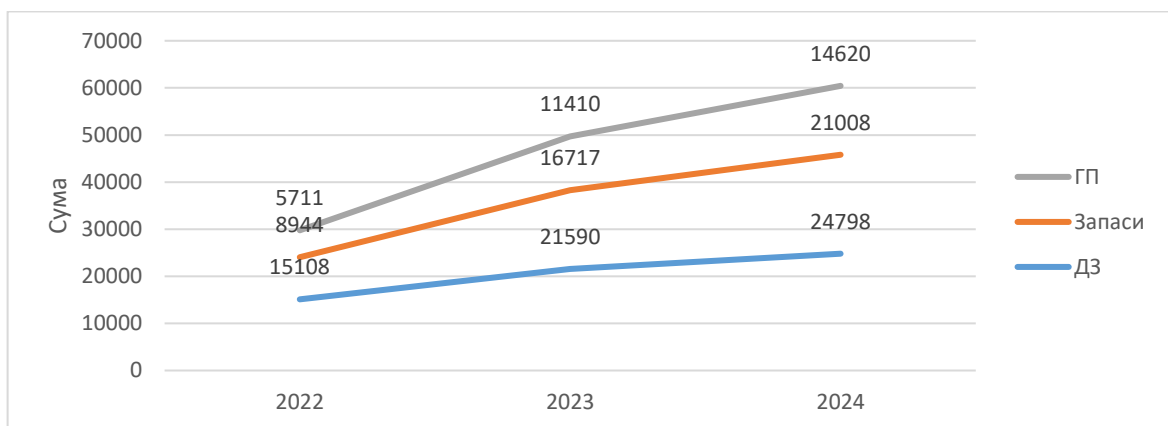

Рис. 2.1 – Динаміка запасів, готової продукції на складі та дебіторської заборгованості підприємства

Визначені тенденції говорять, по-перше, про проблеми збуту продукції і, по-друге, про проблеми розрахунків з дебіторами.

Щодо збільшення питомої ваги запасів і в тому числі і готової продукції на складі, це тільки підтверджує попередні висновки (табл. 2.3).

Таблиця 2.3 – Структура оборотних активів

Показники	2022		2023		2024	
	Сума, тис.грн	Питома вага,%	Сума, тис.грн	Питома вага,%	Сума, тис.грн	Питома вага,%
Дебіторська заборгованість за товари	15108.3	61.096	21590.6	55.619	24797.9	52.800
Інша поточна дебіторська заборгованість	182.7	0.739	187.4	0.482	789.3	1.681
Запаси	8944.4	36.171	16717.3	43.065	21007.7	44.729
В т.ч. готова продукція	5711.0	23.095	11410.8	29.395	14619.6	31.128
Грошові кошти	256.1	1.036	228.0	0.587	127.4	0.271
ВМП	6.9	0.028	42.6	0.110	8.6	0.018
Інші оборотні активи	229.9	0.930	53.3	0.137	235.3	0.501
РАЗОМ оборотні активи	24728.3	100	38819.2	100	46966.2	100

Коефіцієнт абсолютної ліквідності – єдиний коефіцієнт, який і так нижче нормативного рівня, має тенденцію до зменшення.

Тобто за останні роки підприємство лише посилює негативні тенденції щодо оборотних активів.

Якщо ж розглянути звіт про фінансові результати підприємства, можна помітити, що підприємство має тільки доходи від операційної діяльності, які щорічно зростають: в 2023 році – в 1.6 рази, а в 2024 році – в 1.3 рази (табл. 2.4).

Тобто підприємство не має доходів ні від інвестиційної діяльності (ВХГПінв=0), ні від фінансової діяльності (ВХГПфін=0).

Чистий грошовий потік від операційної діяльності позитивний, тобто більше нуля.

Таблиця 2.4 – Звіт про фінансові результати підприємства за 2022-2024 роки

Статті	2022	2023	2024
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	49 620,3	77 267,4	100 332,4
Інші операційні доходи	-	52,1	89,7
Інші доходи	-	-	-
Разом доходи	49 620,3	77 319,5	100 422,1
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	(27 146,5)	(42 435,9)	(56 057,7)
Інші операційні витрати	(11 576,7)	(18 378,0)	(22 700,8)
Інші витрати	(11,8)	(108,4)	(124,6)
Разом витрати	(38 735,0)	(60 922,3)	(78 883,1)
Фінансовий результат до оподаткування	10 885,3	16 397,2	21 539,0
Податок на прибуток	(1 967,0)	(2 963,7)	(3 883,5)
Чистий прибуток (збиток)	8 918,3	13 433,5	17 655,5

Визначимо місце підприємства в матриці інвестиційного розвитку підприємства.

Грошові потоки підприємства	ЧГП _{фін} > 0	ЧГП _{фін} = 0	ЧГП _{фін} < 0
ЧГП _{опер} > 0	4. ВИХГП _{інв} > 0 ВИХГП _{інв} = ±S _{інв} 1	ВИХГП _{інв} > 0 ВИХГП _{інв} = ±S _{інв} 2	ГП _{опер} > ГП _{фін} ВИХГП _{інв} > 0 ВИХГП _{інв} = ±S _{інв} 3 3а ГП _{опер} < ГП _{фін} ВИХГП _{інв} < 0 3в
ЧГП _{опер} = 0	ВИХГП _{інв} > 0 ВИХГП _{інв} = ±S _{інв} 4	ВИХГП _{інв} = 0 5	ВИХГП _{інв} < 0 6
ЧГП _{опер} < 0	ГП _{опер} < ГП _{фін} ВИХГП _{інв} > 0 ВИХГП _{інв} = ±S _{інв} 7 7а ГП _{опер} > ГП _{фін} ВИХГП _{інв} < 0 7в	ВИХГП _{інв} < 0 8	ВИХГП _{інв} < 0 9

Ліва верхня частина рисунку над косою лінією – це зона інвестиційного розвитку, а нижня частина – це зона занепаду.

Підприємство перебуває в 2 квадраті і має кошти для здійснення інвестиційного розвитку. Але підприємство поки що не затвердило базу інвестиційних проєктів для впровадження (S_{інв}).

1 варіант: ВИХГП_{інв} > S_{інв} підприємство має надлишок коштів для впровадження своєї інвестиційної програми, тому оптимізаційна політика

полягатиме в пошуку додаткових варіантів інвестування, видача комерційних кредитів тощо. При цьому необхідно дотримуватись умови: $ЧГП \rightarrow 0$.

Пропонується розширення асортиментної політики, розробка і впровадження нової продукції, освоєння нових ринків тощо.

2 варіант: $ВИХГП_{інв} < S_{інв}$ підприємство все ж таки має дефіцит коштів для впровадження своєї інвестиційної програми, тому оптимізаційна політика полягатиме в додатковому пошуку джерел фінансування, тобто необхідно збільшити вхідний потік грошових коштів від фінансової діяльності. При цьому необхідно враховувати, що у підприємства зростають запаси готової продукції на складі і дебіторська заборгованість за товари. Тому пропонується:

- реструктуризація дебіторської заборгованості, факторинг (її переуступка з метою пришвидшення операційного, а відповідно, і фінансового циклів підприємства);

- створення власної торгівельної мережі.

2.3. Аналіз ефективності управління грошовими потоками підприємства

Одним із основних напрямків оптимізації руху грошових коштів є досягнення збалансованості обсягу додатного та від'ємного потоків. І дефіцитний, і надлишковий грошовий потік негативно впливають на діяльність господарюючого суб'єкта й свідчать про наявні недоліки в організації діяльності. Дефіцит грошового потоку проявляється у вигляді погіршення платоспроможності, зростання обсягів простроченої кредиторської заборгованості, збільшення тривалості фінансового циклу тощо. Надлишок свідчить про те, що вільні грошові кошти недостатньо залучаються у діяльність і підприємство не отримує максимальної користі від їх використання. Тому для управління грошовими потоками прийнято розраховувати ряд коефіцієнтів, що характеризують їх ефективність формування. Показники, що характеризують стан та ефективність формування грошових потоків показані в табл. 2.5.

Таблиця 2.5 – Показники ефективності формування і використання грошових потоків підприємства [22,25,30,31]

Показник	Методика розрахунку	Характеристика	Значення для підприємства
1	2	3	4
Коефіцієнт ліквідності грошового потоку	$КЛ_{гп} = \frac{ДГП}{ВГП}$ де ДГП – додатний грошовий потік; ВГП – від’ємний грошовий потік	Показує спроможність підприємства покрити витрачання грошових коштів додатним грошовим потоком у звітному періоді	1.273
Коефіцієнт ефективності грошового потоку	$КЕФ_{гп} = \frac{ЧГП}{ВГП}$ де ЧГП – чистий грошовий потік; ВГП – від’ємний грошовий потік	Відображає результативність рішень управлінського персоналу щодо грошових коштів, їх вплив на стан фінансової рівноваги	0.273
Кількість оборотів оборотних активів	$КОБ_{оа} = \frac{ЧДР}{СЗоа}$ де ЧДР – чистий дохід від реалізації; СЗоа – середня сума оборотних активів в аналізованому періоді	Показує швидкість обороту оборотних активів підприємства	2.136
Кількість оборотів грошових коштів	$КОБ_{г} = \frac{ЧДР}{СЗг}$ де СЗг – середній залишок грошових коштів та їх еквівалентів	Відображає швидкість обороту грошових коштів підприємства	787.5
Тривалість обороту грошових коштів	$Т_{об} = \frac{360}{КОБ_{г}}$ де Коб.г. – кількість оборотів грошових коштів	Показує тривалість одного обороту грошових коштів у днях	0.46
Коефіцієнт участі грошових коштів та їх еквівалентів в оборотних активах	$К_{уч} = \frac{СЗг}{СА}$ де СЗг – середній залишок грошових коштів в аналізованому періоді; СА – середня сума оборотних активів в аналізованому періоді	Відображає рівень ефективності використання грошових активів	0.0027

Продовження табл. 2.5

1	2	3	4
Коефіцієнт реінвестування чистого грошового потоку	$KR_{чгп} = \frac{ЧГП - Див}{\Delta PI + \Delta ДФІ}$ де ЧГП – чистий грошовий потік; Д – сума сплачених дивідендів; ΔPI – сума приросту реальних інвестицій; $\Delta ДФІ$ – сума приросту довготермінових фінансових інвестицій	Показує частку грошових інвестицій, направлених на подальший розвиток підприємства	-
Коефіцієнт генерації грошових потоків КГгп	$KГ_{гп} = \frac{ГН}{ГВ}$ де ГН – грошові надходження, гр.од., ГВ – грошові витрати, гр.од.	Показує співвідношення грошових надходжень і витрат підприємства	1.273
Коефіцієнт рентабельності притоку грошових коштів	$P_{гп} = \frac{ЧП}{ДГП}$ де ЧП – чистий прибуток; ДГП – притік грошових коштів	Показує здатність вхідного грошового потоку генерувати прибуток	0.176
Коефіцієнт рентабельності грошового потоку від операційної діяльності	$P_{гп} = \frac{ЧП}{ЧГП_{опер}}$ де ЧГП _{опер} – чистий грошовий потік від операційної діяльності	Показує здатність ЧГП _{опер} генерувати прибуток	0.176

Динаміка рентабельності робота підприємства показана в табл.2.6.

Таблиця 2.6 – Показники рентабельності роботи підприємства

Показники	2022	2023	2024
Рентабельність активів,%	35.88	34.61	37.59
Рентабельність власного капіталу,%	47.22	46.17	44.97
Рентабельність виручки від реалізації,%	17.97	17.39	17.60

Таким чином, можна зробити висновки, що підприємство підтримує рівень рентабельності виручки від реалізації на рівні 17-18%, рентабельність активів зросла на 2 відсотки за останні 3 роки, а рентабельність власного капіталу зменшилась на 2%. При начебто стабільній ситуації підприємство має проблеми із накопиченням запасів на складі і збільшенням дебіторської заборгованості. Крім того, підприємство на протязі останніх років не впроваджує інвестицій для свого подальшого розвитку.

Висновки до розділу 2

Основний вид діяльності: діяльність посередників у торгівлі продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами.

Аналіз фінансового стану підприємства показав, всі коефіцієнти ліквідності і платоспроможності значно перевищують нормативне значення, окрім коефіцієнту абсолютної ліквідності. Але якщо більш детально розглянути структуру оборотних активів, та темпи зростання окремих статей оборотних активів, то можна помітити негативні тенденції в роботі підприємства і виявити необхідність їх вирішення.

Визначені тенденції говорять, по-перше, про проблеми збуту продукції (зростання виробничих запасів і готової продукції на складі) і, по-друге, про проблеми розрахунків з дебіторами. Підприємство має кошти для здійснення інвестиційного розвитку. Але підприємство на протязі останніх років і до цих пір поки що не затвердило базу інвестиційних проєктів для впровадження ($S_{інв}$).

Таким чином, можна зробити висновки, що підприємство підтримує рівень рентабельності виручки від реалізації на рівні 17-18%, рентабельність активів зросла на 2 відсотки за останні 3 роки, а рентабельність власного капіталу зменшилась на 2%. При начебто стабільній ситуації підприємство має проблеми із накопиченням запасів на складі і збільшенням дебіторської заборгованості. Крім того, підприємство на протязі останніх років не впроваджує інвестицій для свого подальшого розвитку.

Пропонується розширення асортиментної політики, розробка і впровадження нової продукції, освоєння нових ринків, створення власної торгівельної мережі.

РОЗДІЛ 3

УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Створення власної торгівельної мережі

Для здійснення більш продуктивного продажу продукції підприємства планується почати створювати мережу власних кіосків підприємства по містах області.

Вартість оренди одного кіоску з торгівельним обладнанням – 24 000 гривень. Вартість купівлі такого кіоску – 132 000 грн. Фонд заробітної плати продавця – 10000 грн. (з нарахуванням на ФЗП). Продавців планується двоє.

Маркетингові дослідження показали, що середня виручка такої торгівельної точки за місяць -80 000 грн.

Розрахунок чистого прибутку від впровадження даного заходу наступний:
Чиста виручка від реалізації = 80 000 грн.

Витрати

Витрати на сировину і матеріали – 43 500

Витрати (ФЗП+електроенергія) = $20000+2432=22432$ грн

Прибуток до оподаткування = 14 068 грн

Податок на прибуток = 2 532.24 грн

Чистий прибуток за місяць = 11 535.76 грн

Річний чистий прибуток = 138 429.12 грн

Найбільш розповсюдженими методами оцінки капітальних вкладень є:

- період окупності інвестицій;
- розрахунок чистої теперішньої вартості проекту (NPV);
- визначення внутрішньої норми прибутку (IRR).

Вибір методів та критеріїв оцінки залежить від специфіки проекту, закладених у ньому нововведень, типу галузі та ряду інших факторів.

Для оцінки ефективності та прибутковості запропонованого проекту підприємством використовуємо метод визначення періоду окупності, визначення точки беззбитковості в натуральному та грошовому виразі, розрахунок індексу

рентабельності інвестиційного проекту, визначення чистої теперішньої вартості тощо.

Метод окупності – це один із методів оцінки ефективності інвестиційних проектів, який заснований на використанні як критерій періоду часу, необхідного для повернення інвестицій, вкладених у проект.

Період окупності є одним з найбільш поширених і зрозумілих показників оцінки ефективності інвестиційного проекту. Це час, необхідне для відшкодування вихідних капітальних вкладень за рахунок прибутку від проекту.

До основних методів оцінки ефективності інвестицій також відносять розрахунок чистої теперішньої вартості проекту (*NPV*), яка визначається як різниця між величиною грошових потоків, що надходять у процесі експлуатації проекту, дисконтованих за прийнятною ставкою дохідності, та сумою інвестицій[20,21]:

$$NPV = \sum_{i=1}^m \frac{CF_i}{(1+r)^i} - I, \quad (3.1)$$

де CF_i – грошовий потік в i -му періоді;

m — кількість періодів експлуатації проекту;

r – ставка дохідності, яка може залишатись стабільною протягом усього інвестиційного періоду, а може й змінюватися у кожному періоді;

I – сума інвестицій.

Метод чистої теперішньої вартості розглядається як найприйнятніший критерій оцінки капітальних інвестицій. До переваг даного методу відносять те, що чиста теперішня вартість показує ймовірну величину приросту капіталу підприємства у разі реалізації інвестиційного проекту.

Додатне значення *NPV* вказує на доцільність інвестування коштів, оскільки проект є прибутковим.

Величина чистої теперішньої вартості даного проекту (*NPV*) при ставці дисконтування 18% складає:

$$NPV = \frac{138429.12}{1.18} + \frac{138429.12}{1.392} + \frac{138429.12}{1.643} - 132\,000 = 117312.81 + 99417.64 + 84252.23 - 132\,000 = 300982.68 - 132000 = 168982.68 \text{ грн}$$

При ставці дисконтування 80%:

$$NPV = \frac{138429.12}{1.8} + \frac{138429.12}{3.24} + \frac{138429.12}{5.832} - 132\,000 = 71349.51 + 39638.62 + 22021.45 - 132\,000 = 133009.58 - 132000 = 1009.58 \text{ грн}$$

Внутрішня норма прибутку (*IRR*) показує той мінімальний рівень доходності проекту, за якого він не даватиме ні доходів, ні збитків, тобто за економічним змістом ця норма є точкою беззбитковості даного проекту.

Загальне правило прийняття проектів за критерієм *IRR*:

Якщо значення *IRR* проекту для приватних інвесторів більше за вартість капіталу інвестора та більше за *IRR* альтернативних проектів з урахуванням ступеня ризику, то проект можна рекомендувати до фінансування.

Внутрішня норма прибутку визначається за формулою:

$$IRR = I_1 + \frac{NPV_1}{NPV_1 - NPV_2} \cdot (I_2 - I_1), \quad (3.2)$$

де I_1 – величина ставки дисконту, при якій *NPV* позитивна;

I_2 – величина ставки дисконту, при якій *NPV* негативна;

NPV_1 – величина позитивної *NPV* при величині ставки дисконту I_1 ;

NPV_2 – величина негативної *NPV* при величині ставки дисконту I_2 .

Визначимо внутрішню ставку доходності інвестиційного проекту щодо початку створення власної торгівельної мережі.

Внутрішня норма прибутку для даного інвестиційного проекту дорівнює:

$$IRR = 18 + \frac{168982.68}{168982.68 - 1009.58} \times (80 - 18) = 80.36\%$$

Так як внутрішня норма прибутку проекту вища за відсоткову ставку доходності (r), то проект є економічно вигідним.

Розрахунок періоду окупності інвестиційного проекту наведений в табл. 3.1.

Таблиця 3.1 – Дисконтований період окупності інвестиційних ресурсів підприємства при ставці дисконтування $i=30\%$

Період (квартал)	Грошові потоки	Інвестиції, які не окуповуються
0	0	-132 000
1 рік	$138429.12 \times 0.769 = 106483.393$	-25 516.61
2 рік	$11\,535.76 \times 0.592 = 81\,910.715$	56 394.11

За результатами розрахунку період окупності інвестиційного проекту становитиме 1.3 року.

Таким чином, загальні показники ефективності інвестиційного проекту зведені в табл.3.2.

Таблиця 3.2 – Загальні показники ефективності інвестиційного проекту

Створення власної торгівельної мережі	Виручка від реалізації, грн	Капітальні витрати, грн	Поточні витрати, грн	Чистий прибуток, грн	Період окупності, р.	Внутрішня ставка доходності, %
	960 000	132 000	791 184	138429.12	1.3	80.37

3.2. Диверсифікація видів діяльності підприємства: впровадження коптильно-консервного рибного цеху

Підприємство для підвищення рентабельності вирішило впровадити в дію коптильний цех: ввести у виробництво новий продукт - рибні консерви. Вартість необхідного для даного заходу обладнання - 24 000 000 грн.

Тариф на електроенергію в 2024 році склав 5.6 грн. за 1 кВт , на водопостачання- 27,44 грн. за 1 куб.м та на водовідведення 22.54 грн. за 1 куб.м та за газ 15,9 грн. за 1000 куб.м газу.

Автоматична лінія витрачає 75 Квт/год, продуктивність лінії складає 0.5 тони продукції на добу. Витрати на тару складають 2.1 грн за 1 одиницю тари. Необхідна сировина для виробництва коштує 49,00 грн. за кілограм. З 1кг сировини виходить 4 банки консервів вагою 250 мл.

Для роботи даного технологічного процесу підприємству необхідний виробничий склад працівників, представлений в табл. 3.3. Розрахунок фонду заробітної плати та нарахувань наведені у табл. 3.3.

Таблиця 3.3 – Розрахунок фонду заробітної плати за місяць

Штат	Оклад, грн	Кількість, чол.	ЄСВ, грн.	Сума, грн.
Наладчик/слюсар	14000	1	3080	17080
Технолог	18000	1	3960	21960
Оператор лінії	15000	1	3300	18300
Допоміжний робочий	8200	2	1804	10004x2=20 008
Разом		5		77348

До складу транспортних витрат входять витрати на паливо (вартість дизельного пального складає 50 грн за літр), також до транспортних витрат включені витрати на ремонт (заміна масла, заміна свічок, а також технічний огляд раз на рік).

Розрахунок витрат на виробництво нового виду продукції представлено в табл. 3.4.

Таблиця 3.4 – Розрахунок річних витрат на виробництво продукції

Статті	Сума, тис. грн
Сировина	8 942 500
Електроенергія (5.6 x 8 x 365)	1 226 400
Вода (27.44+22.54)x 100 x365)	1 824 270
Зарплата з ЄСВ (77 348 x12)	928 176
Тара (2.1 x 500 x 4 x 365)	1 533 000
Паливо на доставку	282 500
РАЗОМ	14 736 846

Розрахуємо прибутковість заходу.

Очікуваний річний дохід розраховується за формулою:

$$\text{Дочік} = \text{Овир} \cdot \text{Цод, грн} \quad (3.3)$$

де Овир – обсяг виробництва продукції, грн.;

Цод – ціна одиниці продукції, грн.

$$\text{Дочік} = 500\text{кг} \times 4\text{од/кг} \times 365\text{дн} \times 52 \text{ грн/од} = 37\,960\,000 \text{ грн}$$

Прибуток, отриманий підприємством завдяки впровадженню даного заходу розраховується за формулою:

$$П = \text{Дочік} - \text{Витр, грн} \quad (3.4)$$

де Витр – витрати на виробництво продукції, грн.

$$П = 37\,960\,000 - 14\,736\,846 = 23\,223\,154 \text{ грн}$$

Чистий прибуток, отриманий в результаті впровадження даного інвестиційного проекту за вирахуванням первісних інвестицій, дорівнює:

$$ЧП = П - ПП, \quad (3.5)$$

де ПП – податок на прибуток (18%) = 4 180 167.7 грн

$$ЧП = 19\,042\,986 \text{ грн}$$

Розрахунок періоду окупності наведений в табл. 3.5.

Таблиця 3.5 – Дисконтований період окупності при ставці дисконтування $i=30\%$

Період (квартал)	Грошові потоки	Інвестиції, які ще не окупились
0	0	-24 000 000
1 рік	$19\,042\,986 / 1.18 = 14\,648\,450$	-9 351 550
2 рік	11 268 038	+ 1 916 488

За результатами розрахунку період окупності становитиме 1.83 року.

Чиста теперішня вартість при ставці дисконтування 18% дорівнює:

$$NPV = \frac{19042986}{1.18} + \frac{19042986}{1.392} + \frac{19042986}{1.643} - 24\,000\,000 = 16\,138\,123 + 13\,676\,365 + 11\,590\,148 - 24\,000\,000 = 41\,404\,636 - 24\,000\,000 = 17\,404\,636 \text{ грн}$$

При ставці дисконтування $i=50\%$ чиста теперішня вартість дорівнює:

$$NPV = \frac{19042986}{1.5} + \frac{19042986}{2.25} + \frac{19042986}{3.375} - 24\,000\,000 = 12\,695\,324 + 8\,463\,549.3 + 5\,642\,366.2 - 24\,000\,000 = 2\,801\,239 \text{ грн}$$

Внутрішня ставка доходності для даного інвестиційного проєкту дорівнює:

$$IRR = 18 + \frac{17404636}{17404636 - 2801239} \times (50 - 18) = 56.83\%$$

Таким чином, загальні показники інвестиційного проєкту зведені в табл.3.6.

Таблиця 3.6 – Загальні показники інвестиційного проєкту

Відкриття власного копильно-консервного цеху	Виручка від реалізації, грн	Капітальні витрати, грн	Поточні витрати, грн	Чистий прибуток, грн	Період окупності, р.	IRR, %
	37 960 000	24 000 000	14 736 846	19 042 986	1.83	56.83

3.3. Управління грошовими потоками підприємства

Оптимізуємо грошові потоки підприємства за допомогою ЕММ [38].

Функція цілі даної моделі наступна:

$$(ВХГП_{\text{опер}} - ВИХГП_{\text{опер}}) + (ВХГП_{\text{фін}} - ВИХГП_{\text{фін}}) + (ВХГП_{\text{інв}} - ВИХГП_{\text{інв}}) \rightarrow 0$$

де ВХГП_{опер}, ВХГП_{інв}, ВХГП_{фін} – вхідні грошові потоки від операційної, інвестиційної і фінансової діяльності відповідно, гр.од.;

ВИХГП_{опер}, ВИХГП_{інв}, ВИХГП_{фін} – вихідні грошові потоки від операційної, інвестиційної і фінансової діяльності відповідно, гр.од.

$$138429.12 \times X_1 \times N_j + 19042986 \times X_2 - 0.3 \times 8000 \times X_2 - 24000 \times X_2 - 132 \times X_1 \times N_j + 8000 \times X_2 \rightarrow 0$$

X_1 – булева змінна (1 або 0) щодо першого інвестиційного проєкту;

X_2 – булева змінна (1 або 0) щодо другого інвестиційного проєкту;

N_j – кількість власних торгових точок (від 1 до 20).

Обмеження

1. Забезпечення позитивного чистого грошового потоку від операційної діяльності (ЧГП_{опер})

$$\text{ЧГП}_{\text{опер}} > 0 \quad \text{ЧГП} = 17\,665\,500 \text{ грн}$$

2. Забезпечення позитивного вихідного грошового потоку від інвестиційної діяльності (ВИХГП_{інв}) на суму необхідних інвестицій (S_{інв}) для впровадження варіанту інвестиційного розвитку підприємства

$$\text{ВИХГП}_{\text{інв}} = \pm S_{\text{інв}} \quad S_{\text{інв}} = 25\,056\,000 \text{ грн}$$

При невиконанні даної умови кошти можуть бути використані не на інноваційно-інвестиційний розвиток підприємства, а по подолання кризового стану підприємства.

3. Забезпечення позитивної рентабельності інвестиційної діяльності підприємства за рахунок впровадження тільки високоефективних проєктів

$$\text{IRR}_c = \frac{\sum_{i=1}^n \text{IRR}_i \cdot I_i}{\sum_{i=1}^n I_i} > \text{WACC} \quad \text{IRR}_1 = 80.37\% > 45\%$$

$$\text{IRR}_2 = 56.83\% > 45\%$$

де WACC – середньозважена вартість капіталу підприємства, %;

IRR_i – внутрішня ставка доходності i-го інвестиційного проєкту, %;

I_i – первісні інвестиції, які необхідні для впровадження i-го інвестиційного проєкту, грн.

4. Забезпечення перевищення вхідного потоку від впровадження інвестиційних рішень над вихідним потоком від фінансової діяльності для збереження ліквідності та платоспроможності підприємства

$$\text{ВХГП}_{\text{інв}} > \text{ВИХГП}_{\text{фін}}$$

де ВХГП_{інв} – вхідний грошовий потік від впровадження інвестиційних рішень, гр.од.;

ВИХГП_{фін} – вихідний грошовий потік від фінансової діяльності, гр.од.

$$138429.12 \times X_1 \times N_j + 19042986 \times X_2 - 0.3 \times 8000 \times X_2 - 24000 \times X_2 \\ - 132 \times X_1 \times N_j + 8000 \times X_2 \rightarrow 0$$

$$S_{\text{інв}} = 25\,056\,000 \text{ грн} > 0$$

$$\text{IRR1} = 80.37\% > 45\%$$

$$\text{IRR2} = 56.83\% > 45\%$$

$$19042986 \times X_2 > 0.3 \times 8000 \times X_2 \times T_{\text{п}} + 8000 \times Ч_{\text{к}} \times T_{\text{п}}$$

$T_{\text{п}}$ – термін погашення кредиту;

$Ч_{\text{к}}$ – частка тіла кредиту, яка підлягає погашенню у звітному році, ч. од.

Оптимізаційне рішення:

проект 2 – прийняти до впровадження,

проект 1 – прийняти до впровадження з торгівельної мережею в 10 власних торгових точок по місту.

Отже, планується відкрити одразу 10 таких кіосків, при цьому для відкриття двох з них підприємство має свої площі.

Таким чином, необхідні кошти для початку створення своєї торгівельної мережі складають $132\,000 \text{ грн} \times 8 \text{ кіосків} = 1\,056\,000 \text{ грн}$.

Перевіримо, чи буде достатньо грошових коштів підприємству протягом всього звітного року, чи будуть існувати проблемні періоди щодо нестачі грошових коштів впродовж року і виправимо цей стан, якщо так станеться, за допомогою залучених коштів.

Складемо бюджет грошових коштів на перший прогностичний рік по кварталам і на другий прогностичний рік в цілому за рік - табл. 3.7.

Як видно з табл.3.6 на початок року підприємство мало 17 665.5 тис грн. Для свого інвестиційного розвитку підприємство запланувало розвивати власну торгівельну мережу і розпочати новий вид діяльності.

Необхідна сума інвестицій склала 25 056 тис. грн.

Таблиця 3.7 – Бюджет грошових коштів, тис. грн

	Квартал 1 2025р.	Квартал 2 2025р.	Квартал 3 2025р.	Квартал 4 2025р.	2026 рік

Грошові кошти на початок періоду	17 665.5	24	192.52	182.43	2511.65
Надходження грошових коштів від звичайної діяльності	25 000	25 000	25 000	25 000	25 000
Надходження грошових коштів від впровадження інвестиційних проєктів	1250	4 000	4 000	4 000	16 000
Витрачання грошових коштів від звичайної діяльності	(19 722)	(19 722)	(19 722)	(19 722)	(19 722)
Витрачання грошових коштів від впровадження інвестиційних проєктів	(3 120)	(3 120)	(3 120)	(3 120)	(3 120)
ЕВІТ	21073.5	2186	6 350.52	6340.43	20669.65
Податок на прибуток	(3 393.23)	(393.48)	(1143.09)	(1141.28)	(3720.54)
Купівля нового обладнання	(24 000) (1 056)				
Надлишок (нестача) грошових коштів	(7 376)	1792.52	5207.43	5199.15	16 949.11
Додаткове фінансування	8000				
Сплата відсотків за додаткове фінансування	(600)	(600)	(525)	(187.5)	
Погашення тіла кредиту	-	(1000)	(4500)	(2500)	
РАЗОМ грошовий потік	24	192.52	182.43	2511.65	
Грошові кошти на кінець періоду	24	192.52	182.43	2511.65	16 949.11

Як показали розрахунки власних коштів для повного впровадження запланованої програми розвитку підприємству виявилось недостатньо, тому був взятий кредит на суму 8 000 тис. грн під 30% річних.

Протягом наступного року підприємство поверне цей кредит, сплативши всі необхідні відсотки і наприкінці наступного 2026 року отримає 16 949.11 тис. грн прибутку.

Висновки до розділу 3

Для здійснення більш продуктивного продажу продукції підприємства планується почати створювати мережу власних кіосків підприємства по містах області. Для диверсифікації видів діяльності підприємства планується впровадити коптильно-консервний цех.

Розрахунок показників ефективності цих інвестиційних проєктів виявив їх ефективність і доцільність впровадження.

За допомогою використання оптимізаційної моделі управління грошовими коштами було оптимізованого грошові потоки підприємства і складено бюджет грошових коштів, який виявив необхідність залучення додаткових коштів шляхом отримання кредиту на суму 8 млн. грн. під 30% річних.

В результаті впровадження даних заходів підприємство не тільки вчасно погасила кредит з усіма необхідними відсотками, а й отримало додатковий прибуток в сумі 16 949 110 грн.

РОЗДІЛ 4

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ ЩОДО ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ
ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ ПІДПРИЄМСТВА

4.1. Результати наукових досліджень та підсумки процесу розробки шляхів управління грошовими потоками підприємства

Результати наукових досліджень щодо удосконалення процесу управління грошовими потоками підприємства ТОВ „САНТЕРА ” на базі їх оптимізації з метою отримання максимального прибутку представлені в табл. 4.1.

Таблиця 4.1 – Результати наукових досліджень щодо удосконалення управління грошовими потоками підприємства

Напрямок дослідження	Реалізація запропонованого підходу	Наукова новизна дослідження щодо управління прибутком підприємства
Підвищення рівня управління прибутком підприємства, як складової механізму управління грошовими потоками підприємства.	Запропоновано і обґрунтовано необхідність і доцільність впровадження інвестиційних проєктів, спрямованих на підвищення рівня збуту продукції підприємства і, як наслідок, зменшення її запасів на складі та розширення видів його діяльності.	Удосконалено механізм управління прибутком підприємства на базі диверсифікації видів діяльності підприємства з визначенням оптимального варіанту інвестиційного розвитку підприємства з урахуванням існуючих обмежень.
Удосконалено механізм управління грошовими потоками підприємства на основі оптимізації грошового потоку підприємства	Збалансованість і синхронізація грошового потоку з метою максимізації прибутку.	Розроблено модель оптимізації грошового потоку підприємства на базі синхронізації і збалансованості грошового потоку при врахуванні існуючих обмежень щодо позитивного чистого доходу від операційної діяльності, позитивного вихідного потоку від інвестиційної діяльності, перевищення внутрішньої ставки впроваджених інвестиційних проєктів над середньозваженою вартістю капіталу підприємства.

4.2. Складення прогнозного балансу та розрахунок прогнозних показників фінансового стану підприємства

За наслідками аналізу діяльності підприємства і розробки заходів щодо удосконалення процесу управління грошовими потоками підприємства складемо прогнозний баланс (табл. 4.2-4.3) і порівняємо отримані прогнозні фінансові результати роботи підприємства з фінансовими результатами звітного року.

Власних коштів на впровадження інвестиційних проєктів у підприємства недостатньо, тому воно залучає кредит на суму 8 000 000 грн під заставу нового обладнання, яке і закупає для впровадження даних інвестиційних проєктів.

Впровадження оптимізаційних моделей підвищило обґрунтованість прийняття управлінських рішень в діяльності підприємства.

При вирішенні даної економіко-математичної моделі були враховані обмеження щодо:

- створення позитивного вихідного потоку від інвестиційної діяльності;
- обмеження щодо позитивного чистого грошового потоку від операційної діяльності;
- обмеження щодо перевищення внутрішньої ставки доходності проєктів над середньозваженою вартістю капіталу підприємства;
- перевищення вхідного потоку від впровадження інвестиційних проєктів над вихідним потоком від фінансової діяльності для збереження ліквідності та платоспроможності підприємства.

В результаті впровадження інвестиційних проєктів:

- збільшиться сума основних фондів підприємства на $132\,000 \times 8 = 1\,056\,000$ грн;
- створення власної торгівельної мережі і на 24 000 000 грн на закупівлю обладнання на створення коптильно-консервного цеху;
- збільшиться сума іншого додаткового капіталу.

Крім того зміниться:

- сума амортизаційних відрахувань (знос основних фондів);
- сума грошових коштів на рахунку підприємства.

Отриманий кредит в сумі 8 млн грн буде повністю погашений до кінця поточного року.

На основі отриманих і врахованих змін в статтях балансу складемо прогнозний баланс підприємства: актив балансу – табл.4.2; пасив балансу – табл.4.3.

Для визначення прогнозного чистого прибутку підприємства в наступному році візьмемо дані виручки від реалізації та собівартості продукції звітного року і скорегуємо їх на запропоновані зміни:

Чиста виручка від реалізації прогнозна:

$$ВР_{\text{прогноз}} = 100\,422,1 + 37\,960 + 960 = 139\,342,1 \text{ тис. грн}$$

Витрати прогнозні:

$$В_{\text{прогноз}} = 78\,883,1 + 791\,184 + 14\,736\,846 = 94\,411,13 \text{ тис.грн}$$

Валовий прибуток складає:

$$ВП_{\text{прогноз}} = 44\,930,97 \text{ тис.грн}$$

Чистий прибуток дорівнює:

$$ЧП_{\text{прогноз}} = 44\,930,97 \times (1 - 0,18) = 36\,843,395 \text{ грн}$$

Таким чином, рентабельність реалізації ($R_{\text{реал}}$) в прогнозному періоді очікується:

$$R_{\text{реал прогноз}} = 36\,843,395 / 139\,342,1 \times 100\% = 26,44\%$$

Таблиця 4.2 – Актив прогнозного балансу підприємства, тис. грн

АКТИВ	2024	Прогноз
I. Нематеріальні активи: залишкова вартість		
первісна вартість	16,7	16,7
накопичена амортизація	(16.7)	(16.7)
Незавершені капітальні інвестиції	6.1	6.1
Основні засоби:		
залишкова вартість	233.2	233.2 +22044.8
первісна вартість	1215.8	1215.8 +25056
знос	(982.6)	(982.6+3011.2)
Інвестиційна нерухомість		
первісна вартість		
знос		
Довгост. фін. інвестиції: обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств		
інші фінансові інвестиції		
Довгостр. дебіторська заборгованість		
Відстрочені податкові активи		
Інші необоротні активи		
Усього за розділом I	239.3	22284.1
II. Оборотні активи		
Запаси:	21007.7	18407.7
виробничі запаси	6388.1	6388.1
незавершене виробництво		
готова продукція	14619.6	12019.6
товари		
Векселі одержані		
Дебіторська заборгован. за товари, роботи, послуги:	24797.9	23 700
Дебіторська заборгованість за розрахунками: з бюджетом		
у тому числі податок на прибуток		
за виданими авансами		
з нарахованих доходів		
із внутрішніх розрахунків		
Інша поточна дебіторська заборгованість	789.3	789.3
Поточні фінансові інвестиції		
Грошові кошти та їх еквіваленти:	127.4	2 948.15
Рахунки в банках		
Готівка		
Витрати майбутніх періодів	8.6	8.6
Інші оборотні активи	235.3	235.3
Усього за розділом II	46966.2	46089.05
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття		
Баланс	47 205.2	68 373.15

Таблиця 4.3 – Пасив прогнозного балансу підприємства, тис. грн

ПАСИВ	2024	Прогноз
I. Власний капітал		
Статутний капітал	400	400
Внески до незареєстрованого статутного капіталу		
Додатковий вкладений капітал		22056
Інший додатковий капітал		
Резервний капітал		
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	38 857,2	39168.85
Неоплачений капітал		
Вилучений капітал		
Усього за розділом I	39 257,2	64 624.85
II. Довгострокові зобов'язання та забезпечення	969,6	769.6
Забезпечення виплат персоналу		
Інші забезпечення		
Цільове фінансування		
Довгострокові кредити банків		
Торгова та інша кредиторська заборгованість		
Непоточні зобов'язання з оренди		
Інші довгострокові фінансові зобов'язання		
Відстрочені податкові зобов'язання		
Інші довгострокові зобов'язання		
Усього за розділом II		
III. Поточні зобов'язання та забезпечення		
Короткострокові кредити банків		
Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями (поточні забезпечення)		
Поточні зобов'язання з оренди		
Інші фінансові зобов'язання		
Векселі видані		
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	5 281,6	4281.6
Поточні зобов'язання за розрахунками:		
з одержаних авансів		
з бюджетом	1 565,1	1 565,1
в т.ч. з податку на прибуток	1 191,5	1 191,5
з позабюджетних платежів		
зі страхування		
з оплати праці		
з учасниками		
із внутрішніх розрахунків		
Інші поточні зобов'язання	132,0	132,0
Усього за розділом III	6 978,7	5 978,7
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття		
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду		
Баланс	47 205,5	68 373.15

Розрахуємо прогнозні показники фінансового стану підприємства, порівняємо їх з фактичними даними, результати зведемо в табл. 4.4.

Таблиця 4.4 – Прогнозні показники діяльності підприємства

Показники	2024	Прогноз
Коефіцієнт покриття	6.730	7.710
Коефіцієнт термінової ліквідності	3.7197	4.630
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0.0183	0.493
Коефіцієнт платоспроможності	5.909	6.830
Коефіцієнт автономії	0.8316	0.9452
Рентабельність активів, %	37.59	53.88
Рентабельність власного капіталу, %	44.97	57.01
Рентабельність реалізації, %	17.60	26.44

Підприємство зробило крок до досягнення позитивних змін. Так всі коефіцієнти ліквідності і коефіцієнт платоспроможності збільшилися, хоча і дотепер вони, окрім коефіцієнта абсолютної ліквідності були вище нормативного рівня. Але в результаті впровадження заходів тепер і коефіцієнт абсолютної ліквідності перевищив нормативний рівень.

Коефіцієнти рентабельності (рентабельність активів, рентабельність реалізації) збільшилися. Так, коефіцієнт рентабельності активів збільшився до 53.88,%; коефіцієнт рентабельності власного капіталу збільшився до 57.01%, що доказує правильність і доцільність запропонованої програми інвестиційного розвитку підприємства.

Висновки до розділу 4

Проаналізувавши діяльність підприємства, було розроблено ряд методичних підходів щодо удосконалення процесу управління грошовими потоками підприємства.

Було удосконалено механізм управління грошовими потоками підприємства на базі диверсифікації видів діяльності підприємства з одночасною оптимізацією запасів готової продукції на складі підприємства і удосконаленням системи збуту продукції, що призвело до наступних змін.

В результаті впровадження інвестиційних проєктів:

- збільшилась сума основних фондів підприємства на 25 056 000грн;
- збільшилась сума іншого додаткового капіталу.

- зменшились запаси готової продукції на складі і сума дебіторської заборгованості.

Підприємство отримало додатковий прибуток в результаті запропонованих управлінських рішень і зробило крок до досягнення позитивних змін. Так всі коефіцієнти ліквідності і коефіцієнт платоспроможності збільшилися, хоча і дотепер вони, окрім коефіцієнта абсолютної ліквідності були вище нормативного рівня. Але в результаті впровадження заходів тепер і коефіцієнт абсолютної ліквідності перевищив нормативний рівень.

Коефіцієнти рентабельності (рентабельність активів, рентабельність реалізації) збільшилися. Так, коефіцієнт рентабельності активів збільшився до 53.88,%; коефіцієнт рентабельності власного капіталу збільшився до 57.01%, що доказує правильність і доцільність запропонованої програми інвестиційного розвитку підприємства.

ВИСНОВКИ

Грошовий потік – це сукупність розподілених у часі надходжень і видатків грошових коштів та їхніх еквівалентів, генерованих його господарською діяльністю, рух яких пов'язаний з факторами часу, структури, ризику і ліквідності. Формування, розподіл і використання грошових потоків повинні бути постійно у сфері уваги менеджменту підприємства для забезпечення його ефективної роботи.

Метою системи управління грошовими потоками є забезпечення виконання короткострокових і стратегічних планів підприємства при збереженні платоспроможності та фінансової стійкості підприємства на основі раціонального використання його активів і джерел фінансування, а також мінімізація витрат на фінансування господарської діяльності.

В сучасних умовах воєнної агресії, надзвичайного дефіциту фінансових ресурсів, оптимізація грошових потоків підприємств набуває надзвичайного значення.

Максимізація чистого грошового потоку суперечить принципам збалансованості і синхронності грошових потоків, тому що досягнення збалансованості і синхронності грошових потоків призводить до наближення значення чистого грошового потоку до нуля, відповідно, максимізація чистого грошового потоку неможлива. Тому наближення значення чистого грошового потоку до нуля, тобто до повного використання вхідного грошового потоку і повного забезпечення потреби підприємства у грошових коштах є більш обґрунтованим напрямом оптимізації з нашої точки зору.

Одночасно, для досягнення найвищого рівня ефективності роботи підприємства і забезпечення його майбутніх перспектив виникає необхідність у наявності або створенні запасу грошових коштів, які могли бути спрямовані на розширене відтворення, тобто на додатковий грошовий потік в інвестиційній діяльності підприємства, спрямований на впровадження інвестиційних перспективних рішень (цей грошовий потік буде негативним, тобто вихідним грошовим потоком від інвестиційної діяльності).

Для управління грошовими потоками пропонується модель визначення оптимальної потреби підприємства в грошових коштах з одночасним виокремленням коштів на його інноваційно-інвестиційний розвиток.

Функція цілі даної моделі наступна:

$$(ВХГП_{\text{опер}} - ВИХГП_{\text{опер}}) + (ВХГП_{\text{фін}} - ВИХГП_{\text{фін}}) + (ВХГП_{\text{інв}} - ВИХГП_{\text{інв}}) \rightarrow 0 \quad (1)$$

де ВХГП_{опер}, ВХГП_{інв}, ВХГП_{фін} – вхідні грошові потоки від операційної, інвестиційної і фінансової діяльності відповідно, гр.од.;

ВИХГП_{опер}, ВИХГП_{інв}, ВИХГП_{фін} – вихідні грошові потоки від операційної, інвестиційної і фінансової діяльності відповідно, гр.од.;

Обмеження

1. Забезпечення позитивного чистого грошового потоку від операційної діяльності (ЧГП_{опер})

2. Забезпечення позитивного вихідного грошового потоку від інвестиційної діяльності (ВИХГП_{інв}) на суму необхідних інвестицій ($S_{\text{інв}}$) для впровадження варіанту інвестиційного розвитку підприємства

При невиконанні даної умови кошти можуть бути використані не на інноваційно-інвестиційний розвиток підприємства, а по подолання кризового стану підприємства.

3. Забезпечення позитивної рентабельності інвестиційної діяльності підприємства за рахунок впровадження тільки високоефективних проєктів

4. Забезпечення перевищення вхідного потоку від інвестиційної діяльності над вихідним потоком від фінансової діяльності для збереження ліквідності та платоспроможності підприємства.

Використання моделі визначення оптимальної потреби підприємства в грошових коштах з одночасним виокремленням коштів на його інноваційно-інвестиційний розвиток дозволить забезпечити достатність коштів, необхідних не лише для нормального функціонування підприємства у короткостроковій перспективі, а й для його подальшого інвестиційно-інноваційного розвитку.

Основний вид діяльності ТОВ « КОМПАНІЯ САНТЕРА» - діяльність посередників у торгівлі продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами.

Аналіз фінансового стану підприємства показав, всі коефіцієнти ліквідності і платоспроможності значно перевищують нормативне значення, окрім коефіцієнту абсолютної ліквідності. Але якщо більш детально розглянути структуру оборотних активів, та темпи зростання окремих статей оборотних активів, то можна помітити негативні тенденції в роботі підприємства і виявити необхідність їх вирішення.

Визначені тенденції говорять, по-перше, про проблеми збуту продукції (зростання виробничих запасів і готової продукції на складі) і, по-друге, про проблеми розрахунків з дебіторами. Підприємство має кошти для здійснення інвестиційного розвитку. Але підприємство на протязі останніх років і до цих пір поки що не затвердило базу інвестиційних проєктів для впровадження ($S_{інв}$).

Таким чином, можна зробити висновки, що підприємство підтримує рівень рентабельності виручки від реалізації на рівні 17-18%, рентабельність активів зросла на 2 відсотки за останні 3 роки, а рентабельність власного капіталу зменшилась на 2%. При начебто стабільній ситуації підприємство має проблеми із накопиченням запасів на складі і збільшенням дебіторської заборгованості. Крім того, підприємство на протязі останніх років не впроваджує інвестицій для свого подальшого розвитку.

Пропонується розширення асортиментної політики, розробка і впровадження нової продукції, освоєння нових ринків, створення власної торгівельної мережі.

Для здійснення більш продуктивного продажу продукції підприємства планується почати створювати мережу власних кіосків підприємства по містах області. Для диверсифікації видів діяльності підприємства планується впровадити коптильно-консервний цех.

Розрахунок показників ефективності цих інвестиційних проєктів виявив їх ефективність і доцільність впровадження.

За допомогою використання оптимізаційної моделі управління грошовими коштами було оптимізованого грошові потоки підприємства і складено бюджет грошових коштів, який виявив необхідність залучення додаткових коштів шляхом отримання кредиту на суму 8 млн. грн. під 30% річних.

В результаті впровадження даних заходів підприємство не тільки вчасно погасила кредит з усіма необхідними відсотками, а й отримало додатковий прибуток в сумі 16 949 110 грн.

В результаті впровадження інвестиційних проєктів:

- збільшилась сума основних фондів підприємства на 25 056 000грн;
- збільшилась сума іншого додаткового капіталу.
- зменшились запаси готової продукції на складі і сума дебіторської заборгованості.

Підприємство отримало додатковий прибуток в результаті запропонованих управлінських рішень і зробило крок до досягнення позитивних змін. Так всі коефіцієнти ліквідності і коефіцієнт платоспроможності збільшилися, хоча і дотепер вони, окрім коефіцієнта абсолютної ліквідності були вище нормативного рівня. Але в результаті впровадження заходів тепер і коефіцієнт абсолютної ліквідності перевищив нормативний рівень.

Коефіцієнти рентабельності (рентабельність активів, рентабельність реалізації) збільшилися. Так, коефіцієнт рентабельності активів збільшився до 53.88,%; коефіцієнт рентабельності власного капіталу збільшився до 57.01%, що доказує правильність і доцільність запропонованої програми інвестиційного розвитку підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності” від 07.02.2013 року № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>
2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 7 (МСБО 7) «Звіт про рух грошових коштів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_01_9#Text.
3. Барабаш Ю.О. Застосування економіко-математичних моделей при підтримці прийняття управлінських рішень / Ю.О. Барабаш // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. - № 3, Т. 1. – С. 153-155.
4. Бідник Н.Б. Використання математичних методів і моделей в економіці, фінансах / Н.Б. Бідник // Науковий вісник НЛТУ України. – 2008. - № 18.6. - С. 258-262.
5. Бланк И.А. Управление денежными потоками. – К.: Ника-Центр, 2002. – С. 29.
6. Бланк І. А. Фінансовий менеджмент / І. А. Бланк. – Вид. 2-ге [переробл. и допов.] – К.: Эльга, Ника-Центр, 2007. – 521 с.
7. Бровко Л.І., Юрченко А.А., Королькова Т.В. Оптимізація оборотних активів та їх вплив на діяльність підприємства. Інвестиції : практика та досвід. 2021. № 2. С. 16-22. – URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/2_2021/5.pdf
8. Бутко М. П. Менеджмент інвестиційної діяльності: підручник / М. П. Бутко, І. М. Бутко. – К.: Центр навчальної літератури, 2018. – 480 с.
9. Васильченко З.М. Теоретичні основи управління грошовими потоками банку / З.М. Васильченко, Д.В. Пірог // Вісник Академії праці і соціальних відносин. – 2010. – № 1. – С. 44–49.

10. Вовчак О.Д. . Інвестиційний менеджмент: підручник / О.Д. Вовчак, Н.М. Руцишин. – Львів: Видавництво Львівського торговельно-економічного університету, 2016. – 464с.
11. Воскресенська Т. Дослідження підходів до аналізу грошових коштів підприємств з використанням облікової інформації. Економіка та суспільство. 2021. № 31. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-31-65>
12. Гречан А. П. Вплив дисконтування грошових потоків на показники ефективності інвестування / А. П. Гречан // Вісник Національного транспортного університету. Серія «Економічні науки». Науковотехнічний збірник. – К. : НТУ, 2016. – Вип. 1 (33).
13. Гречан А. П. Обґрунтування ролі грошового потоку в оцінці ефективності реального інвестиційного проекту / А. П. Гречан // Технологический аудит и резервы производства. – 2016. - № 2(6). – С. 25-27
14. Інформація про ТОВ «Компанія Сантера».- Режим доступу: <https://listex.info/uk/merchant/tov-kompaniya-santera>
15. Канцедал Н.Ю., Клімович І.М., Ганін В.П. Окремі питання управління оборотними активами підприємства. Економіка та держава. 2019. №11. С.103-107. – URL: http://www.economy.in.ua/pdf/11_2019/23.pdf.
16. Крюкова І. О., Свірідова М. С. Сучасні методичні підходи до оцінки грошових потоків підприємства. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент. 2016. Вип. 21. С. 144–148.
17. Кучеренко Т. Є., Аніщенко Г. Ю. Обліково-аналітичне забезпечення управління грошовими потоками підприємств. Ефективна економіка. 2022. № 2. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2022.2.12>
18. Лігоненко Л. О., Ситник Г. В. Управління грошовими потоками : навч. посіб. Київ : КНТЕУ, 2005. 255 с.
19. Лактіонова О. А. Інвестування : Навчальний посібник // О. А. Лактіонова. – Вінниця: Вид-во «Донецький національний університет імені Василя Стуса», 2019. – 256 с.

20. Майорова Т.В. Інвестиційна діяльність: підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / [Т. В. Майорова]; – К.: Центр навчальної літератури, 2019. – 472 с.
21. Мойсеєнко І., Ревак І., Миськів Г., Чапляк Н. Інвестиційний аналіз : навч. посіб. Львів : ЛьВДУВС, 2019.
22. Момот Т.В., Безугла В.О., Тараруєв Ю.О., Кадничанський М.В., Чалий І.Г. Фінансовий менеджмент: Навч. Посібник / За ред. Момот Т.В. -К.:Центр учбової літератури, 2011.-712с.
23. Мордовцев, О., Хребтов, М. Методичний підхід до управління грошовими потоками промислового підприємства. Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (економічні науки). 2020. №2. С. 3–8.
24. Найденко О.Є. Методика діагностики стану внутрішнього середовища підприємства. Вісник Східноукраїнського нац. ун-ту ім. В. Даля. 2017. № 2(84). С. 162-170.
25. Фінансовий менеджмент : підручник / за ред. д-ра екон. наук, проф. М. І. Крупки ; [М. І. Крупка, О. М. Ковалюк, В. М. Коваленко та ін.]. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2019. – 440 с.
26. Фінансовий менеджмент [Електронний ресурс] : підручник / [А. М. Поддєрьогін, Н. Д. Бабяк М. Д. Білик та ін.] ; кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. — 2-ге вид., перероб. — Київ : КНЕУ, 2017. — 534, [2] с
27. Тютюнник Ю. М., Дорогань-Писаренко Л. О., Тютюнник С. В. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Полтава: Видавництво ПП «Астроя», 2020. 434 с
28. Фінансовий аналіз: навч. посіб. / Ковальчук Н.О., Гаватюк Л.С., Єрміїчук Н.І. Чернівці: Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича. – 2019. – 336 с.
29. Фінансовий аналіз.- Навч посібник./І.О. Школьник, І.М. Боярко,О.В.Дейнеко та ін.-К.-Центр учбової літератури, 2016-368с.
30. Фінансовий менеджмент: підручник / О.В. Кнейслер, О.Р. Квасовський, О.Ю. Ніпіаліді; за ред. д-ра екон. наук, професора Кнейслер О.В. – Тернопіль: Вид-во «Економічна думка», 2018. – 478 с.

31. Фінансовий менеджмент: підручник / Г. О. Партин, Н. Є. Селюченко. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2018.-388 с.
32. Фінанси підприємств: навчальний посібник / [Ситник Н. С., Смолінська С.Д., Ясіновська І.Ф.]; за заг. ред. Н. С. Ситник.- Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. - 402 с.
33. Фінанси підприємств: навч. посібник / за ред. Г. Я. Аніловської, І. Б. Висоцької. Львів: ЛьвДУВС, 2018. 440 с.
34. Фінанси підприємств: Підручник / за наук. ред. проф. Н.О. Власової – Х.: Світ Книг, 2018. – 437 с.
35. Фінанси підприємств : підручник / В. В. Сокурєнко, Д. В. Швець, С. М. Бортник, С. О. Ткаченко ; за заг. ред. В. В. Сокурєнка. – 2-ге вид., допов. та перероб. – Харків : ХНУВС, 2022. – 292 с
36. Череп А.В., Гамова О.В., Козачок І.А. Фінансовий аналіз: навч. посіб. – Кондор, 2020. – 268 с.
37. Шарп У. Інвестиції: Пер. з англ. /У.Шарп, Г. Александер, Дж. Бейлі. - М.: ИНФРА-М, 2009 - 1028 с.
38. Штефан Н.М., Калюжная О.В. Управління грошовими потоками підприємства, їх оптимізація. - Економічний вісник Дніпровської політехніки, 2025. - №4(92).
39. Штефан Н.М. Математичні методи і моделі в управлінні прибутком підприємства/ Н.М.Штефан, В.С. Михайліченко // Ефективна економіка. 2021. № 9. – URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=9280> (дата звернення: 06.12.2021). DOI: [10.32702/2307-2105-2021.9.83](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.9.83)
40. Штефан Н.М., Букреєва Д.С. , Овдієнко К.С. Удосконалення управління прибутком підприємства . - Економічний вісник Дніпровської політехніки, 2024. - №4(88). С.189-198.
41. Якименко І.Л. Стратегія сталого розвитку: Європейські горизонти / І.Л. Якименко, Л.П. Петрашко, Т.М. Димань, О.М. Салавор, Є.Б. Шаповалов, М.А. Галабурда, О.В. Ничик, О.В. Мартинюк. – К.: НУХТ, 2022. – 337 с.